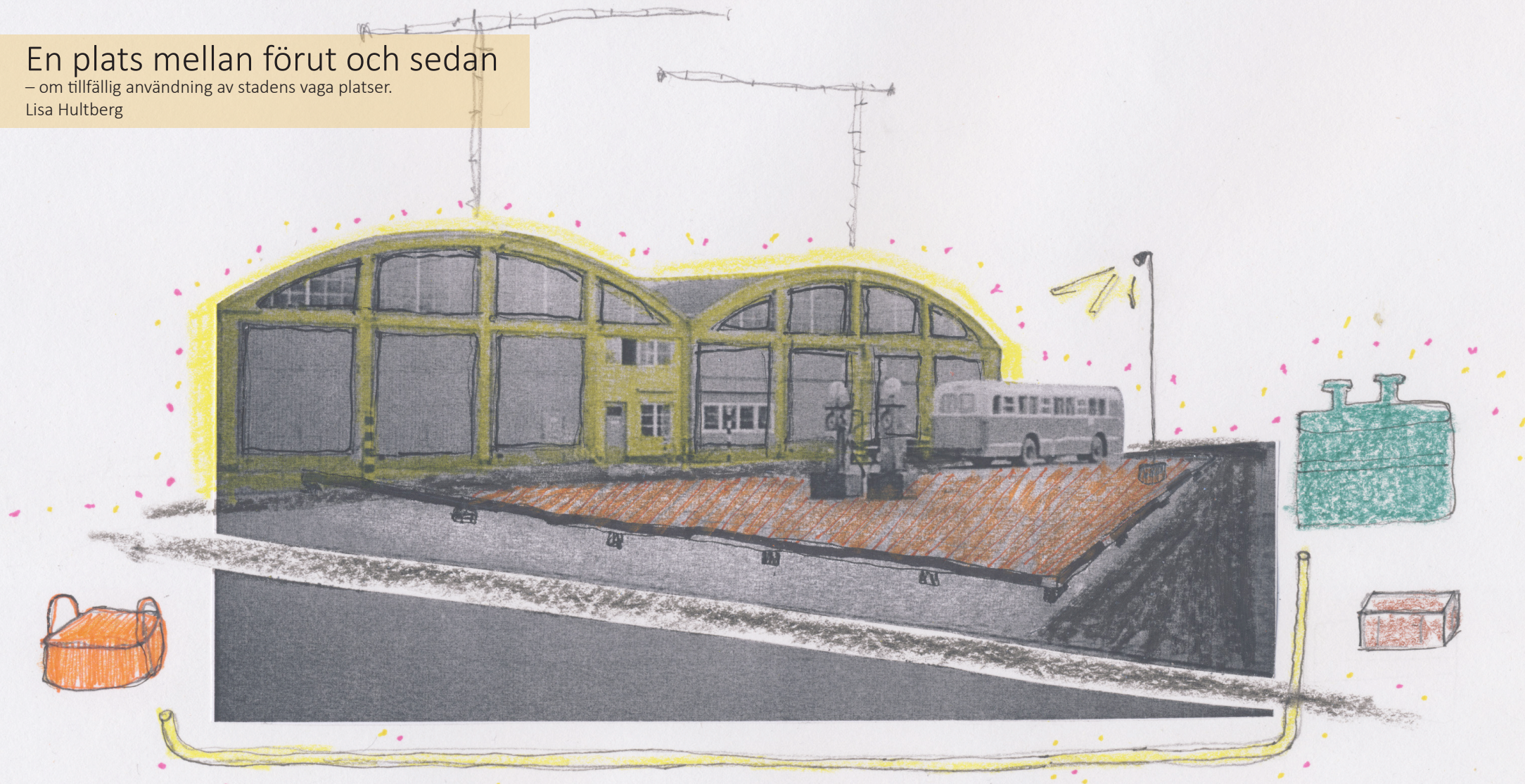

En plats mellan förut och sedan

— om tillfällig användning av stadens vaga platser.

Lisa Hultberg

En plats mellan förut och sedan- om tillfällig användning av stadens vaga platser.

The place between before and after- when people make temporary use of terrain vague in cities.

Författare Lisa Hultberg

Handledare: Jitka Svensson, SLU, Institutionen för landskapsarkitektur, planering och förvaltning

Examinator: Mads Farsö, SLU, Institutionen för landskapsarkitektur, planering och förvaltning

Biträdande examinator: Marie Andersson, SLU, Institutionen för landskapsarkitektur, planering och förvaltning

Omfattning: 30 hp

Nivå och fördjupning: A2E

Kurstitel: Independent Project in Landscape Architecture

Kurskod: EX0846

Program: Landskapsarkitektprogrammet

Utgivningsort: Alnarp

Utgivningsår: 2020

Omslagsbild: Lisa Hultberg

Elektronisk publicering: <http://stud.epsilon.slu.se>

Nyckelord: terrain vague, vaga platser, loose space, praktisk gestaltning, signalobjekt, spontan användning, stadsomvandling, Norra Sorgenfri.

SLU, Sveriges lantbruksuniversitet

Fakulteten för landskapsarkitektur, trädgårds- och växtproduktionsvetenskap

Institutionen för landskapsarkitektur, planering och förvaltning

Innehållsförteckning

Introduktion	4	Sätta igång den vaga platsen: en fallstudie		Mina reflektioner	68
Sammanfattning	5		23	Jag svarar på mina frågor	69
Abstract	6	Min plats	25	Den vaga platsens potential	69
Förord	7	Kontext: ett område i omvandling	25	Sätta igång med små medel	70
Bakgrund	8	Historia: framför bussgaraget	28		
Mål och syfte	9	Framtid: parken Nya Garageplan	29	Mina tankar kring metod	70
Frågeställning	9			Fallstudie	70
Metod	10	Inventering: en öppen grusyta	34	Litteraturstudie	72
Litteraturstudie	10	Platsen som nod	34		
Fallstudie	10	Omgivning och rörelse	34	Mina övergripande tankar	73
Avgränsning	11	Tom yta, löst material	36	Ett lågmälat förhållningssätt	73
		Utgångsläge för min fallstudie	36	Den vaga platsens betydelse i staden	74
Den vaga platsen: en litteraturstudie	13	Min arbetsmetod	37	Till sist	
Välja begrepp	14	Aktiviteter	37		
Sätta (ett) ord på det vaga	14	Mig själv som redskap	37	Litteraturförteckning	77
Terrain vague- min ingång till arbetet	14	Signalobjekt	38		
		Mina dokumentationsmetoder	40		
Platsen som ett villkor	15	<i>Platsanalys</i>	40		
I relation till någonting annat	16	<i>Fotografi</i>	40		
Ständigt föränderlig	16	<i>Dagbok</i>	40		
Hoppfull och hotfull	18	Platsen över tid: skildring av mina aktiviteter	42		
Platsen som en möjlighet	18	Undersökande fas	43		
Aktiviteter som sätter igång	18	<i>Förstå platsens villkor</i>	46		
När den vaga platsen får ett syfte	20	Inringande fas	47		
<i>Ett praktiskt rum</i>	20	<i>Fånga uppmärksamhet</i>	55		
<i>En tillfällig scen</i>	20	Lekande fas	56		
<i>Ett marginellt gömställe</i>	21	<i>Interagera med objekt</i>	65		
<i>Ett öppet fält</i>	22	<i>Få en relation till platsen</i>	66		
		<i>Dagboken</i>	66		

Introduktion

I följande avsnitt beskrivs projektets bakgrund, mål, syfte och frågeställningar samt vilken metod jag arbetat med och hur jag avgränsat mig.

Sammanfattning

Huvudtemat i mitt projekt har varit den vaga platsen, rummet som inte gestaltats utan uppstått som resultat av förfall eller omvandling av stadslandskapet. Teoretikern och arkitekten **Ignasi de Solà-Morales** benämnde dessa platser *terrain vague*, ett begrepp som varit rikttningsvisande i mitt projekt. *Terrain vague* är den urbana platsen som karakteriseras av rörlighet och fluktuation samt en frihet att tas i anspråk. På två olika vis är de laddade platser, hotfulla till följd av sin oordning, men också hoppfulla med sin spänning och frihet från normer.

I projektet har jag fokuserat på att undersöka vilka inneboende kvaliteter dessa vaga platser kan ha och vilken roll de kan fylla i staden. Jag har också undersökt om det är möjligt att jag själv kan starta igång (aktivera) en sådan plats med hjälp av små materiella insatser.

Min metod har bestått av två delar varav en är en litteraturstudie med utgångspunkt i de Solà-Morales *terrain vague* samt **Karen Francks** och **Quentin Stevens** begrepp *loose space* som beskriver hur människor med sin spontana användning kan aktivera platser. Litteraturstudien beskriver den vaga platsens förutsättningar för användning, hur de benämns och begreppsligas men också hur människor på olika sätt kan använda vaga platser beroende på olika behov och omständigheter. Litteraturstudien skapar kontext för arbetets andra del: en praktisk fallstudie av en vag plats i omvandlingsområdet Norra Sorgenfri i östra Malmö. Platsen är en öppen tom grusyta som är i väntan på att omvandlas till park. Tidigare var platsen vändplan i anslutning till ett bussgarage; en byggnad som renoverats och nu rymmer Malmö Konsthögskola.

Jag har regelbundet utfört aktiviteter på platsen under en period på fem månader. En gång i veckan har jag placerat ut eller flyttat objekt för att engagera och bjuda in människor att använda platsen. Min aktiviteter har ibland och ibland inte lyckats väcka gensvar hos människor på platsen. Jag har återkommande iakttagit resultaten av aktiviteterna och använt mig av platsanalyser, fotografi, dagboksskrivande och skissande för att dokumentera mitt arbete och platsens utveckling, som skildras i rapporten.

Min slutsats var att de vaga platserna har potential att fylla en rad olika funktioner, som exempelvis alternativ lekmiljö, passage och utrymme för vila, och att de går att sätta igång med begränsade materiella insatser. Men fokus ligger snarare på objektens relation till platsen än objekten i sig själva.

Mitt mål har varit att arbeta praktiskt och platsspecifikt med gestaltning för att på djupet kunna förstå en plats. Arbetet har genererat en förståelse både för den vaga platsen som ett nu och som en process över tid och i förändring. Jag har gjort det i syfte att undersöka och diskutera vaga platsers inneboende potential; att se om de rymmer funktioner och resurser att ta tillvara eller bevara för människor i staden. På så vis belyser jag med arbetet den vaga platsens roll i den täta staden.

Abstract

This project has been about the vague place, a place that has not been designed but is a result of decay, demolition or transformation of the city. Ignasi de Solà-Morales, architect and theorist, has described these places as *terrain vague*, a term that has acted as guidance through out my project. These urban places are characterized by fluctuation and changeability and connotes a sense of freedom. It is a kind of place that is loaded in two different ways; threatening for some because of unorder and vagueness, but exciting to others because of openness and for giving freedom of choice.

The main focus in this project has been to explore the possible qualities that vague places might contain and what position these places could take in the city landscape. I've also wanted to examine whether it is possible to activate such a vague place using only small gestures and objects.

The method for answering my questions consists of two parts. One is a literature study based on de Solà-Morales term *terrain vague* and *loose space*, a concept described by the authors Karen Franck and Quentin Stevens. *Loose space* refers to when people through spontaneous use act to activate places. The literature study describes the problem in naming and defining vague places, how they can act as a basis for spontaneous activity, but also different reasons for people to seek out these places. The literature study acts as a foundation for the second part of the report: a practical study of an actual vague place in a neighbourhood in transition, Norra Sorgenfri in Malmö. The place consists of an open gravel area next to a former garage for the busses for the city's public transport. The building is now remade to fit the Malmö Art Academy but the area chosen for the project is still waiting to be made a park.

The practical study was performed by me making activities at my chosen place during a period of five months. Once a week I went to the place to put or move around objects there, in the purpose to invite people and make them engage with the place. Sometimes I could see traces of action from activity; people moving or interacting with the objects. Sometimes my activities led to nothing. I noticed the results of my activities by documenting them with analyses, photography, diary writing and sketching. The result from my work at the vague place is explained and presented in this report.

My conclusion was that these places can have multiple purposes. They can be

places for play, links between other places and spaces for contemplation, to give some examples. I also discovered that it is possible to activate such a vague place by using very small gestures and objects. But the main thing I learned was that the relation between the objects and its surroundings was more crucial than the size and character of the object itself.

The goal of my project has been to work practically and site specific with design to be able to get a deeper understanding of a place. The work has given me a view on the vague place just as it is, in a present moment, but also as a time-space, in process and change over time. The purpose has been to discover and bring to question the vague place as a potential in the city landscape; to see if they hold qualities and potential that needs to be used or preserved for serving people living in the city. I have wanted to put a light on the role vague places are playing in our densified cities.

Förord

Det här projektet har varit det sista jag gjort av min utbildning till landskapsarkitekt vid SLU i Alnarp. Ett arbete som pågått från september 2019 till maj 2020. Det har varit en lång period med mycket och ensamt arbete, särskilt under vårens pandemi då jag mestadels arbetat hemifrån. Därför har jag varit lyckligt lottad som haft stöttande människor omkring mig.

Ett stort tack till Jitka Svensson, min handledare i projektet, för handfasta tips, stort engagemang och många inspirerande samtal! Det har fått mig att känna mig trygg genom processen.

Tack till Sara Fridh och Sofie Hellryd på fastighets- och gatukontoret, Malmö stad. För er hjälpsamhet och för trevliga givande möten i början av projektet.

Tack till mina föräldrar och systrar för stöttning och sällskap under skrivande dagar. Tack till min lilla systerdotter Iris, som föddes under projektets gång, som gett mig glädje och energi.

Tack Arvid för allt du hjälpt mig med. Och för att jag fick låna din fina kamera.

Nu är jag klar!

Lisa Hultberg, maj 2020.

Bakgrund

Urbanisering och förtätning är två centrala begrepp som är och har varit vanligt förekommande i den offentliga diskussionen om staden under en lång tid. Inflyttningen till städer är en stark tendens som kräver en allt större effektivitet i dispositionen och användningen av dess ytor. Av ekologiska, ekonomiska och sociala skäl går det inte längre att låta staden växa och ta form spontant. Förtätning verkar idag det tydligt rådande idealet inom stadsbyggnad.

För planerare och arkitekter blir det ett sökande efter optimala multifunktionella lösningar i gestaltandet av platser. Våra offentliga platser bör täcka så många behov och fylla så många funktioner som möjligt.

Jag har funderat över om, och i så fall vad, vi går miste om något i vår optimeringsiver av staden. Vad i staden är det vi förtätar bort? Jag tänker också på mig själv i egenskap av att vara stadsbo. Jag kan längta efter utrymme och rymd, och känslan av det mindre uppstyrd i miljöer. Efter platser där jag själv får hitta på saker att göra. Det är en känsla som bär en personlig och samtidigt allmän fråga: Finns det plats för människans egna initiativ i staden?

Vi är i staden omgivna av gestaltade och uttänkta rum; platser som uppmanar och ger instruktioner. Men den har också sina tomrum och glapp. Miljöer utan tydliga signaler, som uppstår mellan de definierade rummen men också som tidsrumsliga glapp, under faser i stadens förändringsprocess. Dessa vaga platser blir emellanåt scener för människors egna skapande, spontana aktiviteter eller vistelse. Någon bygger en skateramp, ställer fram möbler, planterar en växt eller målar på en vägg.

Jag är nyfiken på människor som själva tar sig friheter med den här typen av vaga platser och omvandlar dem på sitt egna, ofta handgripliga, sätt. Ett fenomen som inte är oproblematiskt men som samtidigt kan generera nya värden i staden. Kanske finns det något att lära av den här typen av platser och människors spontana användning av dem? Denna nyfikenhet har varit ingången till mitt det ämne jag valt i detta projekt.

En vag plats, grusyta med spontan vegetation, i Västra Hamnen, Malmö.

Mål och syfte

Syftet med mitt projekt har varit att bidra till en diskussion om huruvida vaga platser kan ha ett värde i sig själva och utgöra en tillgång för människor i staden samt om det är möjligt att med små insatser ytterligare öka värdet på dem.

Mitt mål har varit att prova på att arbeta platsspecifikt med gestaltning med hjälp av en praktiskt orienterad metod. Detta för att uppnå en slags sensitivitet i relation till en plats och få en djupare förståelse för relationen mellan plats och tid något jag tidigare upplevt som svårt och abstrakt.

Frågeställning

Mitt arbete har i huvudsak kretsat kring följande frågeställningar:

1. Vilken potential finns inneboende i den vaga platsen? Vilken roll kan den spela i stadsmiljön?

2. Är det möjligt för mig att sätta igång en vag plats? Kan jag med små materiella insatser bidra till det?

En del ord och begrepp återkommer i rapporten (förklaras utförligare i rapporten) och kan redan nu vara bra för läsaren att känna till.

Vag plats min benämning på det som den spanske arkitekten och teoretikern Ignasi de Solà-Morales kallar terrain vague vilket kort kan beskrivas som stadens ogestaltade överblivna platser.

Sätta igång att genom användning aktivera en plats.

Aktivitet praktiskt ingrepp på en plats i syfte att få människor att använda den.

Gensvar synligt resultat av mänsklig inblandning på en plats i relation till en aktivitet som utförts.

Metod

Min metod har bestått av en verklighetsbaserad fallstudie av en plats i kombination med att studera litteratur kring mitt ämne. Min praktiska fallstudie pågick under fem månader medan litteraturstudien löpte parallellt. Litteraturstudierna gav mig förståelse för vaga platser och människors användning av dem. De har utgjort en kontext till vilken jag förankrat min fallstudie. Jag har i litteraturen funnit information som blivit underlag för mitt praktiska arbete och stöttat mina reflektioner. Men litteraturen har också inspirerat mig. Litteraturstudien och fallstudien har därför dynamiskt påverkat varandra i processen.

I läsningen av min rapport ska litteraturstudien förstås som en kontextskapande grund varifrån min praktiska fallstudie tar spjärn.

Alla foton och illustrationer i rapporten är skapade av mig om ingen annan upphovsman anges.

Litteraturstudie

I litteraturstudien har jag utgått från två begrepp som är centrala genom arbetet, *terrain vague* och *loose space*. Båda begreppen hade jag hört talas om redan innan projektet. *Terrain vague* från film- och konstsammanhang och *loose space* som jag stött på under studietiden och sedan fick tips om igen vid projektets start. *Terrain vague* är ett begrepp som jag använt som förklaringsmodell i mina resonemang kring vaga platser. *Loose space* har varit till hjälp för att beskriva människors spontana användning av vaga platser.

För att hitta relevant information inom mitt ämnesfält har jag sökt i bibliotekets databaser, i böcker, artiklar och på nätet. Då har mitt sökord i huvudsak varit "terrain vague" och i början även andra synonymer för vaga platser som exempelvis mellanrum och ödeplatser. Jag har även hittat information utifrån tips och i böcker som jag känt till sedan tidigare.

Min huvudsakliga litteratur har varit två antologier som utgår från de två begreppen:

Terrain vague- Interstices at the Edge of the Pale en antologi från 2014. Redaktörer är **Manuela Mariani**, en italiensk arkitekt och lärare på Boston Architectural Collage samt **Patrick Barron**, som är professor i engelska på University of

Massachusetts i Boston. I antologin finns en samling artiklar där planerare, geografer och urbana designers ger sina olika perspektiv på begreppet terrain vague. Antologin tar avstamp i Ignasi de Solà-Morales förklaring av begreppet.

Loose space- possibility and diversity in urban life en antologi från 2007. Redaktörer är **Karen Franck**, professor på School of Architecture och Department of Humanities på New Jersey Institute of Technology samt **Quentin Stevens**, som undervisar i urban design på Bartlett School of Planning på University College i London. Antologin består av en samling artiklar som kretsar kring oförutsedda aktiviteter i staden; hur och när människor använder offentliga miljöer (gestaltade men också vaga platser) utifrån egna behov och önskningsar.

Två andra böcker har också varit viktig läsning i projektet. Den första är **Kenny Cupers** och **Markus Miessens** bok *Spaces of uncertainty*. Författarna är båda arkitekter och har varit yrkesverksamma tillsammans i Berlin. De ger i boken sitt perspektiv på vaga platser med utgångspunkt i Berlin. Den andra är en doktorsavhandling av **Cecilia von Schéele** vid stadsvetenskapliga institutionen vid Lunds universitet. Den har titeln *The Void- Urban wasteland as political space* och i den är vaga platser under analys; hon skriver om planering och politik i relation till platstypen men också hur platsen uppfattas och benämns.

Fallstudien

Fallstudien har varit ett sätt att praktiskt undersöka min frågeställning och är i relation till den mer övergripande litteraturstudien ett praktiskt exempel från verkligheten. Jag valde en plats ur kategorin vaga platser, som jag haft i åtanke redan innan arbetets start, i Malmö eftersom det är där jag bor. Det skulle praktiskt genomförbart att göra återkommande besök på platsen under min långa projektperiod. Jag gjorde i regel ett platsbesök per vecka, med vissa undantag.

Under arbetets uppstartsfas studerade och iakttog jag platsen och gjorde en platsanalys. Jag inventerade platsen ur ett kontextuellt, historiskt, framtida och nuvarande rumsligt perspektiv. Detta genom den information jag kunde hitta på platsen, men också i dokument från Malmö stad såsom visionsprogram och kulturhistorisk inventering.

Vid varje besök på platsen gjorde jag aktiviteter, praktiska ingrepp som innebar att jag placerade ut eller flyttade på objekt av olika slag i syfte att få människor att använda platsen. Det gavs (tecken på aktivitet) som jag sedan såg

dokumenterade jag med hjälp av anteckningar i ett egenskapat formulär, minnesskisser, dagboksanteckningar och fotografier. Jag använde mig av dokumentationsmetoderna på ett så konsekvent sätt som möjligt för att ge struktur åt arbetet som annars i stort byggt på min intuitiva förmåga.

Det material som mina platsbesök ändade i, foton, formulär, anteckningar och skisser, studerade jag sedan för att kunna skönja hur platsens utveckling över tid tog form. Detta för att kunna förstå och skildra platsen som en process och svara på mina frågor.

I relation till min praktiska fallstudie har jag även skissat manuellt för att återkommande analysera platsen och generera nya idéer till fortsatta aktiviteter. Jag har även sökt inspiration i konst- och arkitekturprojekt som kretsat kring alternativa sätt att använda staden på.

Jag vill vara tydlig med att jag arbetat undersökande och experimenterande med ett intuitivt förhållningssätt.

Avgränsningar

Jag har avgränsat mig till att arbeta med vaga platser i en urban kontext och utifrån ett gestaltningsperspektiv med fokus på människans relation till platsen. Jag har inte fördjupat mig i vaga platser utifrån ett politiskt perspektiv eller planeringsperspektiv.

Mitt fokus har varit på människors spontana användning av vaga platser med undantag för frågan om illegala bosättningar, som jag valt att inte inkludera i mitt arbete. Jag omfattar heller inte spontant oförutsett användande i redan gestaltade miljöer i staden.

Vaga platser benämns på en mängd olika sätt i litteratur över ämnet. Jag valde att hålla mig till begreppet terrain vague och har valt att inte göra någon omfattande begreppsstudie eftersom jag bedömde att det inte rymdes tidsmässigt inom ramarna för mitt projekt.

I min fallstudie har jag begränsat mig till att ha Malmö som utgångspunkt och att arbeta med en plats.

Fritt växande vegetation, bild från en vag plats i Västra Hamnen, Malmö.

Den vaga platsen: en litteraturstudie

Följande avsnitt är resultatet av mina litteraturstudier. Avsnittet utgör en kontext som jag förankrat min fallstudie i och tar avstamp i två huvudsakliga begrepp: *Terrain Vague* och **Loose space**. Begreppen används för att beskriva vaga platser och människors spontana användning av dessa. Avsnittet berör vaga platserns förutsättningar och karakteristika och hur de präglas av tillfällig användning samt även begreppslika av dem.

Välja begrepp

Sätta (ett) ord på det vaga

De platser mitt arbete har kretsat kring omger oss dagligen, vi passerar, använder och ser dem, men samtidigt är de svåra att kategorisera och definiera. Det är platser som i sitt nuvarande skick inte tillskrivits en funktion eller givits en identitet, som inte är gestaltade eller skapade med intention. De kan vara överblivna, obemärkta, tomma eller öppna. Platser som kan ha formats genom förfall, rivningar av miljöer som inte längre lever upp till någons krav. De har slutat användas i sin förra skepnad och identitet, men ännu inte skapats om till något nytt. Platser som är bara i ett nu eller kanske på paus. Svårfångade och vaga.

Dessa platser är inte parker, torg, vägar eller trädgårdar. Ödetomter, tomrum, restytor, mellanrum och wastelands är ord som jag bär med mig i min vokabulär sedan tidigare. När jag läst vidare om dessa platser i en kontext av stadsplanering och landskapsarkitektur stöter jag på ytterligare ord och begrepp som bland andra *SLOAPs* (Space Left Over After Planning), *blank areas*, *spaces of uncertainty*, *urban wilds*, *dead spots* etc.¹ De benämns även som *voids* och *terrain vague*.

Många är de ord genom vilka skrivande människor försökt fånga in stadens svårdefinierade vaga platser. De låter sig inte begreppsligas särskilt lätt utan verkar bilda en egen kategori genom att falla utanför det vi ser som stadens kategorisystem för platser. Det är platser som väntar på att definieras, eller kanske är definierade i egenskap av att vara odefinierade.² Cecilia von Schéele djupdyker i *The void- Urban wasteland as political space* i handlingen att ge ord åt den icke-definierade platsen. Hon väljer i sin avhandling att använda begreppet *the void*, som hon samtidigt menar bidrar till att reproducera bilden av den här typen av platser som identitetslösa.³ Valet av ord vittnar på så vis om vilken värdering vi lägger i vårt sätt att betrakta dessa platser.

Med arkitektens språk skulle man säga att dessa platser saknar programmering.⁴ De har ingen av någon anvisad agenda eller innehåll. I mitt arbete har jag har velat närma mig vaga platser med perspektivet att dessa kanske besitter ett eget innehåll, som producerats på ett annat vis. Därför har det krävts omsorg kring mina

1 P Barron, *Introduction- At the Edge of the Pale**, 2014, s. 3.

2 C von Schéele, *The Void- Urban Wasteland as Political Space*, 2016, s. 13.

3 Ibid.

4 K Cupers & M Miessen, *Spaces of uncertainty*, 2002, s. 132.

ordval och jag har sett det som att jag rör mig i ett icke-exakt ämnesområde där det inte passar att vara för tydlig. Det ligger i ämnets natur. Det är vaghet som varit ett centralt tema; att låta platser som präglas av vaghet få framträda som det de är och att undersöka dem som sådana. Eftersom det finns en mängd olika uttryck har jag valt att i mitt arbete kalla dem för vaga platser.

Terrain vague- min ingång till arbetet

Det begrepp jag valt som varit min ingång i projektet är *terrain vague* som myntades på 1970-talet av den spanska arkitekten och teoretikern **Ignasi de Solà-Morales** (1942-2001)⁵. Det är hämtat från franskan och användes av Solà-Morales för att ge namn åt en typ av platser i staden som han sett att urbana fotografer riktat sin fascinerade uppmärksamhet mot allt sedan städer börjat avporträtteras med mediet fotografi; den tomma övergivna platsen.⁶ Han beskriver utförligt begreppet i en artikel, *Terrain Vague*, från 1995.

Solà-Morales förklarar att begreppet är tvådelat där första halva **terrain** säger något om det fysiska, om själva platsen, området, marken eller rummet, medan andra halvan **vague** används för att beskriva dess karaktär eller inneboende kvalitet.

"The french term terrain connotes a more urban quality than the English land; thus terrain is an extension of the precisely limited ground fit for construction, for the city. In English, the word terrain has acquired more agricultural or geological meanings."

Solà-Morales kopplar på så vis *terrain* till stadens kontext och menar vidare att det franska *terrain* jämfört med engelskans *terrain* beskriver större och möjligen mindre definierade områden till vilka det går att koppla idén om exploaterbarhet.⁸ Urbana platser i stånd att användas till någonting, där det finns en idé om eller möjlighet till en framtid.

Franskans *vague* har latinskt och germanskt ursprung där det germanska *Woge* refererar till havets dyningar vilket för tanken till rörelse, svängningar, instabilitet och fluktuation. Det finns två latiska ord som förenas i *vague*; den första är *vacuus* som ger det engelska 'vacant' och 'vacuum' som går att koppla till tom och ledig men också fri, tillgänglig och oanvänd. Den andra är *vagus* som går att jämföra med

5 P Barron (red.), *Terrain Vague- Interstices at the Edge of the Pale*, 2014, s. 251.

6 I de Solà-Morales, *Terrain Vague*, 1995, s. 26.

7 Ibid.

8 Ibid.

engelskans *vague* så som i obestämd, oprecis, suddig och oviss.⁹ Solà-Morales beskriver hur vi i själva ordet (*vague*) konfronteras med en slags paradox; i många sammanhang kan ordet relateras till någonting negativt samtidigt som det också har konnotationer som förväntan, frihet och rörlighet.¹⁰

Detta vågspel mellan det osäkra och det stundande hoppfulla laddat av förväntan är en central nyckel inrymt i begreppet *terrain vague*. Ordet vague bär alltså två aspekter att hålla i minnet; oviss föränderlighet samt löftet om en möjlighet. Det är i den här dualiteten som min ingång till arbetet formats; den urbana platsen till synes i väntan på något men som ständigt ändras och därmed signalerar en slags öppenhet för att tas i anspråk. Ett till synes ingenting eller början till ett någonting. Något som bekräftas i Solà-Morales resonemang.

*"The relationship between absence of use, of activity, and the sense of freedom, of expectancy, is fundamental to understanding the evocative potential of the city's terrains vagues. Void, absence, yet also promise, the space of the possible, of expectation."*¹¹

Det finns både öppenhet och tydlighet i Solà-Morales *terrain vague*; begreppet genererar bilder och associationer som får tankarna att vandra men visar samtidigt en tydlig riktning. Begreppet fångar essensen av det som varit föremål för mitt sökande. I Solà-Morales sätt att benämna platsen finns en blick för möjligheter utan att förhöja eller romantisera platsen. Jag har tagit avstamp i hans begrepp men valt att kalla platserna för vaga platser; en egen översättning till svenska som jag tycker passar för mitt sätt att diskutera ämnet. Vag för att fokus har varit på denna just denna egenskap och plats för att jag betraktar dem som att de i sig själva har en egen identitet.

Platsen som ett villkor

Solà-Morales beskriver vaga platser som främmande fåglar i den urbana miljön, "mentally exterior in the physical interior". Han menar att de ofta betraktas som den negativa bilden av det vi ser som stad.¹²

*"In essence, architecture acts as an instrument of organization, of rationalization, and of productive efficiency capable of transforming the uncivilized into the cultivated, the fallow into the productive, the void into the built."*¹³

9 I de Solà-Morales, *Terrain Vague*, 1995, s 26.

10 Ibid.

11 Ibid.

12 Ibid.

13 Ibid., s 28.

En vag plats i utkanten av Västra Hamnen i Malmö. Spår efter någon som sladdat runt med bil på den stora öppna ytan.

Solà-Morales menar att planering och arkitektur har som en inbyggd strävan, att ordna till staden, och söker därför att minimera *terrain vague*. Att använda dem till något bättre. Cecilia von Schéele beskriver också stadsplanering som en organiserande och ordningssträvande praktik. Människan vill placera in det som upplevs rörigt i en systematik, i relation till något redan känt. Vilket får konsekvensen att dessa platser skapas om till något annat än just det de är. Hon benämner i sin avhandling det jag kallar vaga platserna som *voids*¹⁴ och menar att de är en produkt av ett ständigt omförhandlande av det urbana landskapet. En slags tidsrumsliga glapp.¹⁵ De är en typ av platser som ständigt uppkommer men snart därefter omarbetas till någonting nytt.

I relation till någonting annat

Von Schéele beskriver hur vaga platser saknar gränser och istället avgränsas och definieras från omgivningens identiteter, platsen är någonting annat än det som omger den. Den blir till i relationen med sin omgivning.¹⁶

Strävan efter att planera bort vaga platser signalerar idén om en inneboende brist. Att vaga platser skulle sakna värde eller innehåll förutsätter att de speglas mot platser som är motsatsen, som besitter värde och innehåll. De blir vaga i förhållande till det som är tydligt. De verkar ses som delar av staden som inte är inkluderade, ännu ofärdiga, vilket borde gör staden till någonting som betraktas som färdigt.

Francesco Careri¹⁷ beskriver det omvänt:

*".. beyond the settlement systems, the outlines, the streets, and the houses, there is an enormous quantity of empty spaces that form the background against which the city defines itself."*¹⁸

Som jag läser Careri blir det okända fond till det som är tydligt. Det är mot den vaga platsen som den klara tydliga staden framträder.

14 Något som skulle kunna översättas "tomrum".

15 C von Schéele, *The Void- Urban Wasteland as Political Space*, 2016, s 17.

16 Ibid., s 67.

17 Arkitekt, professor och medgrundare av det italienska arkitekturkollektivet Stalker som intresserat sig för just *terrain vague*.

18 F Careri, *Transurbance*, 2014, s 108.

Franck och Stevens beskriver hur överblivna platser ofta uppstår i direkt fysisk anknytning till någonting med uttalad funktion. Som en bro; ett element med en tydlig och greppbar funktion som gör att dess undersida blir en dold värld. En plats att ockupera, en plats för uttryck.¹⁹ Jag läser det som att den tydliga platsen är en framsida med en vag baksida vilken människor får utrymme att använda efter egen vilja.

Platser, likt den under en bron, hamnar utanför den officiella stadens rytm och rutin, men också utanför den reglerade planerade staden.²⁰ Jag förstår, utifrån detta resonemang, platserna som en konsekvens av den tydligt gestaltade miljön. I det relationella blir de otydliga och öppna, men vad är dessa vaga platser i kraft av sig själva?

Ständigt föränderlig

Den vaga platsen kan beskrivas som ogestaltad. Den saknar uttalad funktion och har inte getts form med intention. Därför kan man också se den som en miljö som inte instruerar eller präglas av tydliga sociala normer.

*"Vacant, primarily means empty, but also free and therefore full of opportunity."*²¹

Den vaga platsen kan betraktas som en plats som är i väntan på någonting nytt. Den befinner sig innan ett sen. Den kan inge känslan av potential och vara ett löfte om en "ny" plats i framtiden men också förlåtande som i att det är en plats där man som användare än så länge kan förhålla sig ganska fritt. Jag tänker att intrycket av förgänglighet eller temporaritet, som vaga platser kan inge, kan upplevas som någonting kravlöst. En plats som kan användas tillfälligt eller ett tag.

Det går också att betrakta vaga platser omvänt; att de uppstått som resultat av att ha blivit avfärdade eller som konsekvens av förfall och förstörelse. Det blir istället grunden till deras tillstånd som *terrain vague*.

19 K Franck & Q Stevens, *Tying down loose space*, 2007, s 7-8.

20 Ibid., s 8.

21 K Cupers & M Miessen, *Spaces of uncertainty*, 2002, s 80.

En vag plats som uppkommit genom rivning av en byggnad, Skeppsbron i Malmö.

I artikeln *Void Potential*, om vaga platser i Tokyo²² beskriver författarna Rahmann och Jonas hur västvärldens *terrain vagues* kan kopplas till försvinnande industrier, periferisering, suburbanisering och post-socialism medan de i Tokyo ofta följer som en konsekvens av utveckling och tillväxt snarare än förfall och tillbakagång.²³ Tokyo är en befolkningstät stad med hög förändringstakt till följd av den höga fastighetsskatten som gör att tomter delas i små bitar och säljs av, samt tendensen att riva och bygga nytt snarare än att renovera byggnader. Det är en stad där tomma ytor uppstår och sedan byggs igen med hög fart.²⁴

Beskrivningen av Tokyo kan jämföras med den av Berlin i boken *Spaces of uncertainty* där de två arkitekterna Cupers och Miessen menar att staden genom sin historia dragit på sig rumsliga sår i stadsbilden som präglat dess utveckling och stadsliv. Det finns en brokighet till följd av stora plötsliga arkitektoniska ingrepp från världskrigen och kalla kriget. Författarna menar att det funnits en avsaknad av kontinuitet och långsiktigt tänkande kring arkitekturen i Berlin.²⁵

Det är lätt att se att det skulle kunna uppstå en viss laddning hos den här typen av platser; att de bär på kollektiva minnen, och ibland sorger. Vilket kan göra hanteringen av dem blir komplex. Både att lämna dem som de är och att ge dem ny form och funktion skulle kunna väcka starka känslor. På så vis kan man se dem som ruiner, som minner om det förflutna.

Också i von Schéeles avhandling nämns hur vaga platser kan uppstå på olika vis:

*"Their becoming might come sneaking, with a slow decay of a construction at a certain place, but it might also come abruptly, as a result of complete demolition."*²⁶

Det förstår jag som att platsen antingen uppstår genom förfall eller som ett resultat av att något rivs eller att en plats i sig själv rivs. Detta sker i olika tempon: långsamt eller abrupt. De vaga platserna är i sig själva inte mål, utan kan ses som konsekvenser av andra förändringar.

Jag tänker att det kan vara det faktum att vaga platser kommer att försvinna som kan vara en kvalitet. Det gör att de öppnar sig mot nuet; att känslan av

22 Artikeln ingår i P Barron (red.) antologi *Terrain Vague* och är skriven av Marieluise Jonas och Heike Rahmann, båda undervisande i landskapsarkitekturfältet vid RMIT University resp University of Melbourne. Baserade i Melbourne men driver forskningsprojekt i Tokyo.

23 M Jonas & H Rahmann, *Void Potential*, 2014, s 89.

24 Ibid.

25 K Cupers & M Miessen, *Spaces of uncertainty*, 2002.

26 C von Schéele, *The Void- Urban Wasteland as Political Space*, 2016, s 157.

öppenhet som eventuellt uppstår är det som ger den dess värde just nu. Frånvaro av någonting gör platsen blir ett vitt ark, vissa med så lite som sin markyta som enda förutsättning. Cupers och Meissen sätter ord på det och menar att en tom asfaltsyta kan på ett sätt vara helt död men samtidigt vara en plats för nästan vad som helst.²⁷

Hoppfull och hotfull

“Visual disorder suggests an absence and lessening of control, the presence of possibilities for intervention and appropriation. Some people, however, see in visual disorder threats to social order.”²⁸

En nyckel till att förstå vaga platserns komplexitet kan vara detta: att deras stökighet kan ha något förlåtande operfekt över sig på samma gång som den kan skapa oro hos människor. Där någon ser ignorans, förfall och möjlig skadegörelse kan någon annan se en fri miljö som inbjuder till att ge sig hän och själv handgripligen skapa någonting. Franck och Stevens nämner specifikt förfall och löst material som lockande faktorer till att appropriera och på eget initiativ använda en plats.²⁹ Platser som tidigare haft en tydlig funktion men som man förstår att den nu har tappat besitter en öppenhet för nya användningar och innehåll.³⁰

Vidare beskriver Franck och Stevens att människor kan se den visuella oordningen som ett hot om social ordning.³¹ Det verkar upplevas skrämmande och otryggt att inte veta vad som kan hända på en plats. Jag tänker att det gäller både vaga platser i sig, när de inte används till någonting, men också då de används av någon till någonting i form av en aktivitet; båda fallen kan väcka oroskänslor. Normen på en vag plats kan tänkas vara att ingenting ska hända där. På så vis skulle det kunna finnas som ett hot eller en provokation bara i att göra anspråk på en sådan plats och använda den, till vad den än kan vara.

Som Cecilia von Schéele poängterar saknas det ett sätt att avgöra vilka människor eller aktiviteter som är lämpliga eller olämpliga på vaga platser; det är därför dessa platser blir ett hot för vissa men en möjlighet för andra.³² Det otrygga (och fria) verkar uppstå av att det saknas regler och tydlighet.

27 K Cupers & M Meissen, *Spaces of uncertainty*, 2002, s 83.

28 K Franck & Q Stevens, *Tying down loose space*, 2007, s 21-22.

29 K Franck & Q Stevens, *Tying down loose space*, 2007, s 25.

30 Ibid, s 8.

31 Ibid., s 22.

32 C von Schéele, *The Void- Urban Wasteland as Political Space*, 2016, s 54.

Det är alltså den vaga platsens stökighet och otydliga sociala regler som genererar osäkerhet. Franck och Stevens menar att ordning och skönhetsvärden ofta får gå före den risk det innebär att ge möjlighet för fritt användande av en plats. Ofta tar man det säkra före det osäkra i skapandet av staden.³³ Från överordnat håll ger det incitament till att fixa iordning vaga platser i staden. Att stänga luckor för det oväntade och potentiellt hotfulla.³⁴

Motivet att planera bort eller göra om vaga platser verkar till stor del vara den faktiska säkerhetsrisk, men också risken för upplevd otrygghet som de skapar. Att reglera den fysiska miljön blir ett försök att skapa ordning och trygghet, men det kan göra samtidigt att potentialen för vad den vaga platsen avfärdas innan den gett sig till känna. Det är en chansning att låta platser av vag karaktär vara och utvecklas organiskt. Kanske kan man inte argumentera för att ta den risken.

Platsen som en möjlighet

Aktiviteter som sätter igång

I arbetet har jag i kombination med *terrain vague* använt mig av begreppet *loose space* som utgör huvudtema i **Karen Francks** och **Quentin Stevens** antologi med samma namn från 2007.³⁵ Begreppet handlar om platser i staden där aktiviteter oförutsett uppstår; de kan uppstå parallellt med platserns primära användning men också på platser där ingen uttalad funktion finns. Författarna nämner också att aktiviteter ofta uppstår även på överblivna och övergivna platser.³⁶ Gemensamt är att aktiviteterna, på vilken plats de än uppstår, gör att ”spaces become loose”.³⁷ Vilket närmast skulle kunna liknas vid att platser ”knyts upp”, ökar sitt svängrum eller sätts igång. För att vara konsekvent har jag använt mig av ”sätts igång”; *loose space* är alltså en igångsatt plats. Det är ett begrepp som hjälpt mig att förstå och beskriva människors oförutsedda aktiviteter medan *terrain vague* legat till grund för förståelsen av den vaga platsen i sig.

Så här skriver författarna om förutsättningarna för att människor ska ta sig an en plats:

“Accessibility, freedom of choice and physical elements that occupants can appropriate all contribute to the emergence of a loose space, but they are not sufficient. For a site to

33 K Franck & Q Stevens, *Tying down loose space*, 2007, s 17.

34 Ibid.

35 K Franck & Q Stevens (red.), *Loose Space- Possibility and Diversity of Urban Life*, 2007.

36 K Franck & Q Stevens, *Tying down loose space*, 2007, s 6.

37 Ibid., s 2.

*become loose, people themselves must recognize the possibilities inherent in it and make use of those possibilities for their own ends, facing the potential risk of doing so.*³⁸

Förutom känslan av frihet och tillgänglighet (som beskrivs finnas inneboende i vaga platser) samt fysiska element eller objekt som själva platsen måste erbjuda krävs också individens egen handlingskraft och villighet att ta en risk för att användning ska uppstå (se illustration följande sida). En person måste alltså se en möjlighet att översätta en fantasi till något verkligt på platsen och att vara beredd på att ta (vad jag tolkar som) en social risk. En sådan risk skulle kunna vara att råka i konflikt med någon annan, göra något olagligt eller känna sig uttittad. En människas handlingskraft kan alltså vara avgörande för om en plats sätts igång eller inte. Franck och Stevens betonar just det, att det är människan som skapar *loose space*, det uppstår genom användning.³⁹

På ett liknande sätt beskrivs sambandet mellan vaga platser och människors aktiviteter av Cupers och Miessen, i detta fall med ordet *margin*⁴⁰

*"In this sense, the margin fundamentally challenges the meaning of the word function. In the margin, functions become activities, practices and opportunities."*⁴¹

och vidare:

*"It is simply an ill-defined area characterised by human activities."*⁴²

Här skulle man kunna se det som att mina två huvudbegrepp sammanfaller; *terrain vague* kan på samma gång vara *loose space*. Så fort en vag plats används så sätts den igång. Författarna menar att det är genom aktiviteter som vaga platser får sin karaktär.

Franck och Stevens skriver att aktiviteter som genererar *loose space* sällan är produktiva eller påtagligt nyttiga. Det är aktiviteter från fritidens sfär; saker man gör utifrån sig själv för att det är roligt. Aktiviteterna ligger utanför vardagens rutiner och ramar. Med aktiviteterna kan man också uttrycka sig själv eller sin politiska åskådning; att sätta igång en plats är en aktiv interaktion och samtidigt en reflektion av den egna personen. På vaga platser existerar inte estetisk och

38 Ibid.

39 K Franck & Q Stevens, *Tying down loose space*, 2007, s 2.

40 Ungefär "marginell plats".

41 K Cupers & M Miessen, *Spaces of uncertainty*, 2002, s 122.

42 Ibid., s 132.

Loose space uppstår till följd av fyra faktorer som beror både på platsen och individen.

beteendemässig kontroll på samma sätt som det kan göra på kategoriserbara platser där det oförutsägbara inte är önskvärt.⁴³ De borde på så vis öppna för en större mångfald av aktiviteter.

Människor kan söka upp platser som stöttar de aktiviteter de vill utföra men aktiviteter kan också triggas igång av den miljö de befinner sig i.⁴⁴ Vaga platser är platser där människor kan utöva sin fria vilja och aktivt tillfredsställa sina önskningar. Med frihet följer känslan av möjligheter.⁴⁵ Det verkar alltså uppstå aktiviteter i ett växelspel mellan människor och platser där de befinner sig.

*"When everyday functions or controls are suspended, looseness may be very temporary, perhaps lasting only a few minutes. Other zones of looseness can be very long-lasting, even permanently so."*⁴⁶

Begreppen verkar sammanfalla även här, i det temporära. Vaga platser rör sig dynamiskt mellan olika tillstånd, liksom aktiviteter svänger med de människor som utför dem. De uppstår och avslutas. Den flyktiga aktiviteten ger definition åt platsen, den blir till i samspelet som kan vara bara några få minuter till att bli långvariga och i vissa fall utvecklas till något permanent.⁴⁷ Men det är genom själva handlingen, i approprieringen som vaga platser definieras.⁴⁸

43 K Franck & Q Stevens, *Tying down loose space*, 2007, s 3.

44 Ibid, s 11.

45 L G. Rivlin, *Found space*, 2007, s 40.

46 K Franck & Q Stevens, *Tying down loose space*, 2007, s 15.

47 Ibid.

48 C von Schéele, *The Void- Urban Wasteland as Political Space*, 2016, s 106.

När den vaga platsen får ett syfte

De vaga platserna formas och ges identitet genom användning; sättet de används vittnar om vilken betydelse de kan ha för människor i städer. De kan uppsökas i olika syften. Vaga platser kan därför tala om och uppvisa olika behov som människor har och letar tillfredsställelse för.

Ett praktiskt rum

En vag plats kan präglas av cirkulation; det är en plats man korsar och passerar.⁴⁹ På väg från ett ställe till ett annat blir den en genväg. En plats över vilken man kan ta sin egen väg. Där rörelsemönster efterhand kan göra sig synliga genom upptrampade stigar eller hjulspår.

Cecilia von Schéele nämner att vaga platser kan bli länkar mellan olika platser, koppla ihop dem genom att fungera som genväg.⁵⁰ Platserna verkar på så vis fungera som integrerade delar i en vardaglig användning av staden. I Rahmann och Jonas artikel om Tokyos vaga platser beskriver de hur stadens täthet kan bli skäl till att vardagliga sysslor kopplat till hushållet tar plats på vaga platser. Invånarna hänger tvätt, torkar och förvarar grönsaker, odlar och tvättar på tomma små marklotter. Även egenbyggda askfat och system för sopsortering syns där.⁵¹

I detta fall går det att se att vaga platser medverkar till synliggörande av människors vardagsliv i det offentliga rummet; hemmasfären utökas. Det kan också tolkas som ett uttryck för upplevd platsbrist, att man saknar ytor för vardagliga sysslor. Man tar en vag och ledig plats i anspråk för lösa ett praktiskt behov.

En tillfällig scen

Vaga platser som många människor passerar i stadslandskapet kan i vissa fall ha en nästan scenisk karaktär. Dessa platser kan attrahera ett teatraliskt beteende. En sådan typ av plats är kring väggar, murar och plank där man målar graffiti. Ofta finns dessa platser där människor passerar till fots, med cykel, i bilar eller med tåg. Ju synligare dessa partier är, desto mer målar man på dem; ytor erbjuder en möjlighet att visa sig.⁵² Platserna erbjuder användaren en publik, någon att uttrycka sig inför.

Jag tänker att dessa sceniska platser är attraktiva för alla som har ett behov av att uttrycka sig konstnärligt eller politiskt, som vill nå ut till allmänheten men upplever att de saknar en formell plattform eller makt.

Subkulturer lämnar ofta fysiska spår av aktiviteter.⁵³ Cupers och Miessen beskriver dessa som mikropolitiska aktiviteter; stadsrum blir föremål för ett specifikt intresse eller en önskan. Författarna ger exempel på barn som bygger kojor, unga som har en viss samlingsplats där de hänger men också olika former av aktivism. Dessa mikropolitiska platser synliggör heterogeniteten i befolkningen.⁵⁴ Man vistas och på så vis uppträder man också i staden.

När jag tänker på den vaga platsen i relation till scenen tycker jag att de har likheter både fysiskt och konceptuellt. Vaga platser kan vara tomma, i stort sett bara en markyta, ett golv, och ibland ha väggar och tak. Samma sak gäller scenen; den är en tom yta öppen för att fyllas med innehåll. Det avgränsade formatet sätter fokus på innehållet, som kan betraktas utifrån av en publik på teatern och av invånare i staden.

53 K Cupers & M Miessen, *Spaces of uncertainty*, 2002, s 89.

54 Ibid., s 126.

Plats för uttryck på en ödetomt i Sorgenfri, Malmö.

49 K Cupers & M Miessen, *Spaces of uncertainty*, 2002, s 86.

50 C von Schéele, *The Void- Urban Wasteland as Political Space*, 2016, s 57.

51 M Jonas & H Rahmann, *Void Potential*, 2014, s 99.

52 K Cupers & M Miessen, *Spaces of uncertainty*, 2002, s 95.

Rahmann och Jonas ger ett exempel på hur man i Tokyo hybridaktiverade en rivningsyta mellan två hus, i stort sett bara en grusyta, som en plattform för konstnärliga uttryck. Hybridaktivering menar författarna uppstår när det finns ett formellt godkännande av användning (ett tillstånd från den som äger marken) men att aktiviteterna sker informellt och spontant. Projektet som kallades *Kasu Harappa ONDI*, tog den tomma grusytan i anspråk och lät den fungera som en öppen scen, utan väggar och tak, där konstnärliga performances kunde ta plats.⁵⁵

Jag tänker att de vaga platserna med scenkvalitet kan bli kanaler där konst och politik kan närma sig det vardagliga stadslivet. Dessa platser kan ge möjlighet för invånare att självmant får komma till tals och synas, även utan ekonomiska resurser eller formell makt. Men det krävs också resursstyrka att ta en sådan plats i anspråk vilket gör att man inte automatiskt kan kalla dem demokratiska platser; att använda dem väcker också diskussioner om tillgänglighet. Hur och om man använder dem borde påverkas av vilken samhällsgrupp man tillhör samt den sociala dynamiken på dessa vaga platser.

Ett marginellt gömställe

Cupers och Miessen beskriver den vaga platsen som något som faller utanför stadens rytm och normer, marginella rum dit den som bryter mot dessa normer på något sätt, söker sig. Där ryms, av staden och lagen, förskjutna beteenden och personer. Drogbruk, illegalt bosättande, sexuella förbindelser och andra stigmatiserade beteenden uppstår ibland på dessa marginella platser. Det kan vara allt från olagliga rave-fester till att någon dumpar skräp och avfall.⁵⁶ Kanske söker man sig till vaga platser för att slippa yttre tryck, att bli sedd, dömd eller åka fast för att göra något olagligt.

Författarna beskriver vidare hur Berlin⁵⁷ efter murens fall fått en väldig rörlighet i sin identitet. Staden har blivit ett work-in-progress, identiteten omprövas ständigt. Detta visar sig speciellt i nattlivskulturen som har tätt samband med ratade platser så som gamla industrilokaler och bakgårdar. Författarna beskriver hur man använder kulturen som en kreativ flykt från det normala och ordnade; olaglighet är ett betydande inslag i form av informella klubbar, barer och fester. Detta nattliv skapar en spontan geografi i staden och gör att den förnyar sig i hög

hastighet.⁵⁸ Utifrån det här exemplet kan man se det som att vaga platser kan bli en tillflyktsort för den som aktivt vill röra sig bort från normen, det verkar handla om ett sökande efter spänning (en annorlunda verklighet) snarare än känsla av tvång eller nödvändighet.

Vaga platser verkar vara miljöer som jämfört med andra platser upplevs utöva mindre ordning på individen. Franck och Stevens menar att det kan vara upplevelsen av förväntad ordning på en plats som i sig genererar ett beteende som går utanför det.⁵⁹ Jag läser det som att man upplever regler som en provokation och därför bryter mot dem; som att man uppsöker vaga platser för att frigöra sig från regler.

I beskrivningar av *terrain vague* är kravlättnad och frihet ett återkommande tema; ofta för det mina tankar till att det inte är helt olikt naturens kvaliteter, att den vaga platsen, liksom naturen, inte ställer några krav. I introduktionen till antologin *Terrain Vague* sätter Patrick Barron dessa ord på de vaga platserna: "a new variety of countryside where one breaths an air of urban solitude"⁶⁰

Jag tolkar Barron som att vaga platser kan fungera som andhål eller vilsamma mellanrum i staden. Särskilt tänker jag att det gäller större sammanhängande områden (t ex utvecklade industriområden) i utkanten eller kransen av staden, där det kan tänkas finnas dels mer rumsligt utrymme men också färre människor än i den täta innerstaden.

Mina tankar bekräftas av exemplet Teufelsberg, en plats strax utanför Berlin. På platsen har överblivet rivningsmaterial från staden bildat artificiella kullar. Platsen har utvecklats från att vara en sporadiskt använd vag plats till att bli en populär offentlig plats. Att den ligger nära staden gör det är lätt att ta sig dit med kollektivtrafiken. Dess rymd och öppenhet i kombination med kullarna skapar plats för en mängd aktiviteter. Stadsborna solar, åker kälke, leker, promenerar, klättrar, flyger drake eller njuter av utsikten. Det är en tillflyktsplats som varken är bebyggd, designad eller förskönad.⁶¹ Platsen verkar ha startat igång ändå eller kanske just därför, genom människors aktiviteter.

En sådan vag plats kan tänkas fungera som en utsiktspunkt varifrån man ser staden på avstånd. Där friheten förmodligen består av att det är gott om plats och

55 M Jonas & H Rahmann, *Void Potential*, 2014, s 100.

56 K Cupers & M Miessen, *Spaces of uncertainty*, 2002, s 92.

57 Boken behandlar ämnet vaga platser med Berlin som utgångspunkt och kontext.

58 K Cupers & M Miessen, *Spaces of uncertainty*, 2002, s 78.

59 K Franck & Q Stevens, *Tying down loose space*, 2007, s 28.

60 P Barron, *Introduction: At the Edge of the Pale*, 2014, s 7.

61 K Cupers & M Miessen, *Spaces of uncertainty*, 2002, s 75.

möjlighet till olika aktiviteter. Platser där det finns utrymme för utrymme, både fysiskt och mentalt.

Ett öppet fält

Liksom den vaga platsen kan bli ett vilsamt andhål kan den bli föremål för upptäckande och äventyr. I dessa stadens no-mans-lands menar Cupers och Miessen att barn kan finna alternativ till etablerade lekplatser.⁶² På vaga platser kan barn utmana sina gränser och få forma miljön genom sin lek och på så vis skapa långvariga band med platsen. Där rör de sig mellan det familjära och det främmande, det okända och kända. Där hittar de sin egen plats.⁶³

Till detta resonemang kan man koppla det japanska ordet *harappa* som av Rahmann och Jonas beskriver kan översättas till 'wild field' eller 'open field'. De förklarar ordet på följande vis:

"(...) harappa: an innocent childhood memory, of overgrown, open, vacant spaces conquered for play and adventure."

Harappa-leken är förknippad med stadens tomrum och en inre känsla av möjligheter. Platserna blir föremål för upptäckslust och lekar.⁶⁴ Man kan se det som att platserna kräver ett aktivt förhållningssätt av barnen; att de uppfinner sin lek i samspel med platsen och därmed gör den till sin.

Solà-Morales menar att terrain vague i vissa fall kan utgöra något mellan det organiska och det skapade.⁶⁵ På så vis skulle man kunna se det som att den positionerar sig mellan stad och natur; eller inbringar en del av naturens kvaliteter i staden. Om man i detta fall ser natur i bred bemärkelse, som en miljö opåverkad av människan⁶⁶ och staden som något skapat av människan; att natur och stad skulle vara varandras motsatser. Även Rivlin⁶⁷ menar att vaga platser kan ge människor en fridfull känsla liksom naturlika områden gör på samma gång som de erbjuder upptäckande och det slumpartade.⁶⁸

Urban exploration är ett fenomen som skulle kunna liknas vid *harappa* fast för vuxna. Urban exploration kan definieras som en entusiasm för att upptäcka och dokumentera marginella och förfallna platser.⁶⁹ Ett fenomen som kan ses som en slags ruinromantik och ett historiskt sökande som samtidigt innehåller ett mått av spänning. Jag tänker att även urban exploration och upptäckande lek kan ses som en jakt på någonting bortom det vardagliga; att vaga platser kan tillfredsställa den som längtar efter att hitta en annan slags värld att träda in i.

62 K Cupers & M Miessen, *Spaces of uncertainty*, 2002, s 92.

63 P Barron, *Introduction: At the Edge of the Pale*, 2014, s 10.

64 M Jonas & H Rahmann, *Void Potential*, 2014, s 95.

65 I de Solà-Morales, *Terrain Vague*, 1995.

66 NE.se, Natur, 2020-05-04.

67 L G. Rivlin, *Found space*, 2007.

68 L G. Rivlin, *Found space*, 2007, s 51.

69 C von Schéele, *The Void- Urban Wasteland as Political Space*, 2016, s 191.

Sätta igång den vaga platsen: en fallstudie

I fallstudien har jag arbetat med en vag plats i ett område i omvandling: Norra Sorgenfri i Malmö. Jag har undersökt praktiskt om det går att sätta igång en vag plats genom att återkommande utföra aktiviteter för att bjuda in människor till användning.

Avsnittet innehåller en **introducerande del** med platsens kontext, historia och framtidsplaner. Sedan följer en del som sammanfattar och skildrar min **arbetsprocess** med inventering och beskrivning av platsen, utförlig beskrivning av min arbetsmetod samt en skildring av mina utförda aktiviteter och den utveckling som skett på platsen.

Container intill min plats i fallstudien, där Malmö stad tillfälligt har ett informationscentrum kring omvandlingen av Norra Sorgenfri, kallas Info-point Sorgenfri.

Platsen: en introduktion

Min plats

Genom hela mitt projekt har jag kontinuerligt arbetat med en platsspecifik fallstudie; den utgjordes av praktiska försök att sätta igång en vag plats, att få människor att använda den. Platsen ligger i **Kvarteret Spårvägen** i området **Norra Sorgenfri** i östra Malmö.

Det var flera olika faktorer som spelade in då jag valde just den platsen. Den del av Sorgenfri som platsen ligger i rör jag mig ofta genom. Jag tänker på det som ett semi-centralt område, det ligger nära innerstaden men i upplevelsen påminner det mer om utkanten av en stad, med industrilokaler, relativt mycket biltrafik och stora avstånd. Det pågår en del byggarbete och synlig omvandling, vilket kopplade an till de tankar jag haft om förtätning i relation till vaga platser. Jag letade efter ett tidsrumsligt glapp, en plats involverad i en förtätningsprocess.

Jag hade haft i åtanke redan innan projektets start att jag ville arbeta någonstans i de här delarna av Malmö. Under hösten 2012 besökte jag en utställning¹ i båghallarna, det före detta bussgaraget för Malmös kollektiva busstrafik. Vid detta besök bestod hallarna i princip bara av ytterväggarna. Våren 2019 var jag på samma plats igen, den här gången för att se Malmö konsthögskolas terminsutställning. Båghallarna var nu en fullvärdig byggnad, ombyggd till skola. Bussgaraget skymtades fortfarande i tillvaratagandet av byggnadens yttre form. Den här påtagligt upplevda förändringen av platsen stannade hos mig; kring byggnaden gapade det tomt, det fanns ingen gestaltad utemiljö. Det väckte min nyfikenhet kring vad som skulle hända med platsen. Därför valde jag att arbeta med just den.

Kontext: Ett område i omvandling

Sedan år 2006 driver Malmö stad ett omvandlingsprojekt av Norra Sorgenfri. Det är ett område vars karaktär präglas av småskalig industri men som inom loppet av en utvecklingsfas på uppskattningsvis 20 år ska omformas till blandstad och integreras till en del av Malmös utvidgade innerstad. Området är 45 ha, nio kvarter och 38 fastigheter stort.² Det är ett område som ska förtätas.

Nästan hela Norra Sorgenfri är industriområde till karaktären även om det idag inte bedrivs tillverkningsindustri i samma skala som tidigare. Områdets byggnader har

1 UngBo12- en studenttävling kring ungas boende som anordnades av Malmö Stad.

2 Malmö stadsbyggnadskontor, *Vision Norra Sorgenfri- inför omvandling och planarbete*, 2006.

Norra Sorgenfri, markerat med orange, ligger strax söder om Värnhem i östra Malmö.

övergått till att rymma kontor, bilverkstäder, konstnärsateljéer, föreningsverksamhet och ett fåtal butiker. Avrivna tomter och hus som gapar tomma har gett området en nedgången känsla och färgat av sig på dess status, står det skrivet i en kulturmiljöutredning som gjordes i samband med arbetet med planprogrammet som kom år 2008.³ Man har ansett att området varit en resurs i staden som borde utnyttjas bättre och att det varit i behov av upprustning.

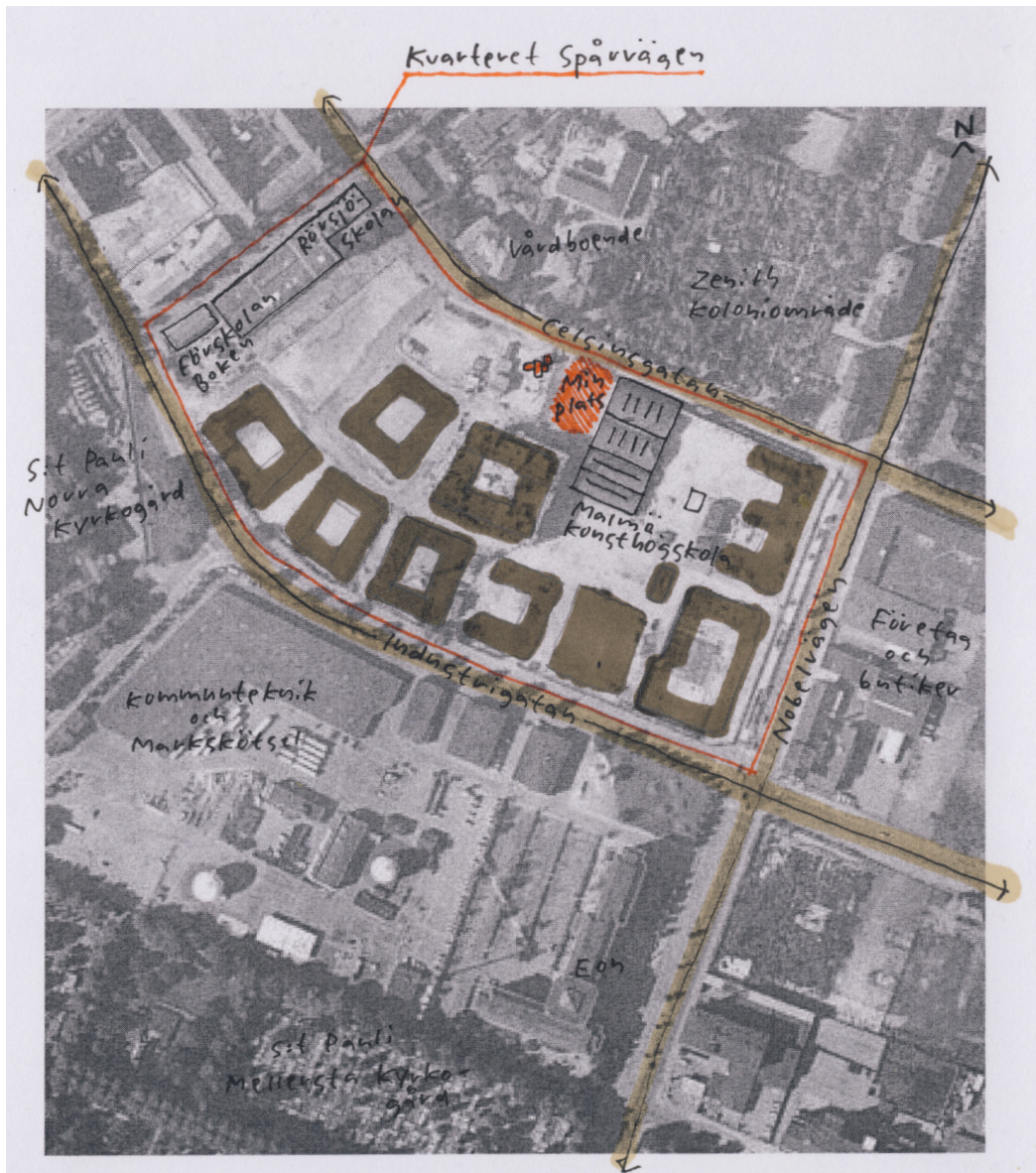
I Malmö stads visionsprogram från år 2006⁴ står blandstaden som det tydliga idealet med boende blandat med verksamheter, värdeord som småskalighet och variation, mänsklig skala och kvarter i mindre enheter. Bristen på grönmiljöer i det industriellt präglade området ska åtgärdas med en park i varje kvarter som tillsammans bildar ett grönt nätverk. Tanken är att brygga ihop östra och västra delen av Malmö med Industrigatan i centrum som en levande länk.⁵

I visionsprogrammet finns också en önskan om att skapa attraktioner även för stadens invånare som inte bor i området. Det ska finnas anledning att ta sig dit även om man inte bor där. Bussgaraget kan vara underlag för att bli en myllrande mötesplats.

3 O Schlyter, *Norra Sorgenfri- Kulturhistoriskt underlag för planprogram*, 2006, s 6.

4 Som sedan följdes av ett planprogram år 2008.

5 Malmö stad, *Vision av utbyggnadsområdet*, 2017-01-20.

Kvarteret Spårvägen, inringat med orange, är första etappen ut i omvandlingen av Norra Sorgenfri. På kartan är även min plats utmarkerad. Byggnaderna i kvarteret är nybyggda och fanns inte med på flygbildsunderlaget, jag har ritat ut dem i brunt.

"I Sorgenfri menar vi att det är viktigt att skapa en sådan miljö utifrån de möjligheter området har. Tex kan vi använda busstallet för en marknad, en slags basar med inslag av andra funktioner. Som i Londons Spitalfields där fotbollsplaner finns intill marknadsstånd och trendiga caféer. Det skall vara värt att besöka området."⁶

Mitt arbete har pågått i Kvarteret Spårvägen, alldeles intill bussgaraget som också omskrivs i visionsplanen. Kvarteret avgränsas av Nobelvägen i öst, Celsiusgatan i norr, Zenithgatan i nordväst och Industriegatan i söder. Det här kvarteret är det första ut i omvandlingen av Norra Sorgenfri.⁷ Till följd av brokiga ägarförhållanden i området, med flera olika markägare, har inställningen varit att göra en stegvis exploatering. Detta för att skapa goda exempel, med fullvärdiga boendemiljöer, och samtidigt komma runt problemet. Förhoppningen är att goda exempel kan gynna intresse för fortsatt utveckling.⁸ Kvarteret Spårvägen blev först ut eftersom Malmö stad äger all mark i kvarteret.⁹

I Kvarteret Spårvägen ligger fokus på att skapa bostäder, ca 900 stycken bostäder varav hälften ska vara hyresrätter, ryms inom dess gränser. Byggnadsfasen inleddes 2015 och förväntas vara klar 2021.¹⁰

I skrivande stund är flertalet bostadshus färdigställda och inflyttade. Byggarbetet har varit i full gång under hela min projekttid¹¹. Ett antal verksamheter har kommit igång. I området finns grundskola och förskola samt konsthögskolan som flyttade in¹² till sina nya lokaler i det omvandlade bussgaraget år 2018.¹³

6 Malmö stadsbyggnadskontor, *Vision Norra Sorgenfri- inför omvandling och planarbete*, 2006, s 10.

7 Malmö stad, Kv Spårvägen, 2019-02-06.

8 Malmö stadsbyggnadskontor, *Vision Norra Sorgenfri- inför omvandling och planarbete*, 2006, s 16-19.

9 Malmö stad, Kv Spårvägen, 2019-02-06.

10 Ibid.

11 Projektet pågick oktober 2019 till maj 2020.

12 Från Bergsgatan 29 i Malmö där den tidigare låg.

13 Malmö stad, Kv Spårvägen, 2019-02-06.

Byggaracker och Info-Point Sorgenfri, västra sidan av min plats.

Stökigt till följd av byggarbete, norra sidan av min plats utmed Celsiusgatan. Skola i bakgrunden.

Söder om min plats. Entré till konsthögskolan. Byggnaden rymmer bostäder, i markplan en butik samt yogastudio.

Påbörjad byggnad utmed Nobelvägen. Konsthögskolan (båghallarna) skymtas i bakgrunden.

Historia: Framför bussgaraget

Det område som nu benämns som Norra Sorgenfri, hette från början bara Sorgenfri. Detta efter en gård som låg i området och omnämndes första gången 1842. Norra Sorgenfri började det först kallas i samband med den omvandling som nu äger rum.¹⁴ Kontinentalbanans tillkomst 1898 var en viktig förutsättning för uppbyggnaden av industrierna i området; allmänna institutioner såväl som privatägda industrier etablerade sig.¹⁵ Banan var starkt bidragande till etableringen som industriområde och på så vis områdets identitet.

Kvarteret Spårvägen berättar en del av Malmös historia kring kollektivtrafiken. Det fanns en spårvagnsstation i kvarteret från 1900-talets början fram tills nedläggningen av Malmös spårväg på 1970-talet. Bussgaraget med de bågvalviga taken gestaltades av Frans Ewers och uppfördes på 1930-talet för att sedan byggas till på 40-talet. Ytterligare en tillbyggnad tillkom på 60-talet.¹⁶

Innan den påbörjade omvandlingen av Norra Sorgenfri, när kulturmiljöutredningen gjordes 2006, användes bussgaraget fortfarande av lokal- och regionaltrafiken samt räddningstjänsten.¹⁷ Då var byggnaderna fortfarande kvar i sin fulla utsträckning¹⁸; det innebär att den byggnad som utgör konsthögskolan idag är byggd på grundstrukturen av de delar av garaget som byggdes på 1930- och 40-talen.

I visionsplanen från Malmö stad från 2006 beskrivs båghallarna som en potentiell mötesplats och marknad där flertalet aktiviteter och kultur kan erbjudas.¹⁹ Det nämns också att det ska finnas en fas på tre år av experimenterande med olika typer av funktioner då privata och offentliga aktörer får bjuda in sig och använda byggnaden.²⁰

Gissningsvis förlängdes den här experimenterande fasen eftersom mitt första besök i båghallarna var under på en utställning under hösten 2012. Det var en tillfällig aktivitet och byggnaden var ännu inte ombyggd då. Till höstterminens start 2018, alltså sex år senare, var båghallarna klara för att inhysa delar av konsthögskolans

14 O Schlyter, *Norra Sorgenfri- Kulturhistoriskt underlag för planprogram*, 2006, s 9.

15 Ibid., s 9-10.

16 Ibid., 27.

17 Ibid., s 28.

18 Ibid., s 29-30.

19 Malmö stadsbyggnadskontor, *Vision Norra Sorgenfri- inför omvandling och planarbete*, 2006, s 10.

20 Malmö stadsbyggnadskontor, *Norra Sorgenfri- Planprogram*, 2008, sida 45.

Min plats fotograferad kring 1950 från n v hörnet. Byggnaden användes som bussgarage och vändplanen framför var belagd med gatsten. Foto lånat från Malmö stads bildarkiv, fotograf okänd.

verksamhet med bland annat studentateljéer.²¹

Platsen som mitt projekt kretsar kring är alltså planen framför bussgaraget. Idag är den en grusyta men på bilden från 1950-talet ovan går det att se en prydlig gatstensyta breda ut sig. I ytan står även två bensinpumpar förankrade. Det var högst troligt via den här ytan bussarna kördes in för att parkeras i garaget. Det kan tänkas att man vände, tankade eller tvättade bussarna där. Lampor uppspända på vajrar skimtar i bilden, för belysning i mörkret.

Platsen har på så vis till sin karaktär, genom historien varit en öppen yta. Det har varit dess grundpremiss. Idag är den fortfarande öppen men nu utan tydlig funktion, en vag plats.

21 K Davidsson, "Invigning av Konsthögskolans nya lokaler", *Skånska Dagbladet*, 2018-09-03.

Framtid: Parken Nya Garageplan

Alldeles i projektets början skrev jag i min skissbok om platsen: ”i väntan på..”. Platsen är en tom öppen yta omgärdad av ett lågt parkeringsräcke. Avgränsningen i kombination med omgivningen som flitigt bebyggs, fick ytan att kännas som sparad mellan byggnaderna. Som att den senare skulle användas till något annat. Efter några besök upptäckte jag en skylt vid Info-point Sorgenfri; en beskrivning och illustrationer av **Garageplan**, en ny framtida kvarterspark.

Gestaltungsförslaget är framtaget av företaget Ramböll i samarbete med konstnären Gunilla Bandolin på uppdrag av Malmö stad. På skylten (se fotografi på följande sida) finns beskrivning av konceptet och utformningsförslaget där platsen beskrivs få en ”ruinliknande karaktär” och ”vild karaktär”, känslan ska vara att man kommit till en baksida. Betong som markmaterial ska föra tankarna till industriminnet och växtvalen är inspirerade av ruderatmarkers flora. Tall, syrén, fläder, lupin och tistel syns på bilderna. Växtytorna ska tränga fram genom de gjutna betongytorna och vara kantade av uppbrutna betongblock, stenar i olika fraktioner och stenbumlingar.

Inspirationen till platsens gestaltning beskrivs komma ur områdets historia som präglats av industri. Men jag tycker mig också se en koppling till ”det lämnade”, den övergivna industrin. Med ruderatmarksväxter, uppbrutna betongblock och stenbumlingar. Beskrivningen känns färgad av tankar kring det ogestaltade och förfallna, det som bara blivit och utvecklats organiskt. En gestaltning med det ogestaltade som förebild.

Parken ska ges zoner i olika nivåer, nedsänkta och upphöjda, sammanbundna till en helhet med ett platsgjutet betonggolv. En sitt- och klättrvänlig skulptur av konstnären Gunilla Bandolin ska spela en central roll. Den ska vara av trä och ha många olika nivåer. Av planen kan man utläsa två större stråk, ett längs fasaden och ett runtom parken. Men bilderna visar också rörelsevägar genom parken. Anläggningen av parken beräknas ha sin start i början av 2021 för att färdigställas till hösten samma år.²²

Från att ha varit en garageplan, en uppställnings- eller vändplats, i funktionell mening kommer platsen att ges en ny identitet i parken Garageplan. Under arbetets gång har jag därmed betraktat platsen som ett tydligt tidsrumsligt glapp; den är i väntan på något annat och bär därmed inte sin identitet i kraft av sig själv.

*Visionsbild som visar den nya gestaltningen, parken Garageplan, som ska anläggas med start 2021.
Illustration: Berg & Dahl*

Jag läser den i relation till något den inte längre är och samtidigt mot något som den ska bli. Den är på väg mot något annat, både i hur den används men också i synen på den. En öppen yta avgränsad av tiden.

GARAGEPLAN SORGENFRI, MALMÖ

Gestaltungsforlaget är framtaget av Pernilla Wiman och Henrik Olsson (Sambio) samt konstnär Gunilla Bandölin på uppdrag av Gärdekontoret, Malmö Stad

idékoncept

Konceptet bygger på att skapa en del av den rumliga karaktär som finns kring Båghallarna innan Sorgenfri genomgår omvandling från industrimråde till kvarterstad. Platsens gestaltning är baserat på den lite kända karaktären och skapar på så sätt en anslutningsplats bland Malmös ofrivilliga rum.

gestaltungsforslag

Platsen byggs upp i tre nivåer. En upphöjd del där man kan sitta och klättra, en nedsänkt för vila och aktivitet och däremellan ett golv av platsgluten betong som binder ihop parken. Ur betongen bryter sig lummig grönska loss. Mitt bland växterna och betongen ligger en stor sitt- och klätterskulptur.

skulpturen

Skulpturen uppmuntrar till klättring och lek. Den byggs i flera olika nivåer vilket gör att människor kan samlas på de olika nivåerna utan att stora varandra. Det finns plan som är tillräckligt stora för att ligga på och många hörn att sitta i och undarskymda platser för vila eller umgänge i små grupper. Den är byggd av ett långspändt listverk i lek och har måtten 7x9x2,5 meter. Materialet är annligt och skönt att sitta på även under kalla årstider.

material

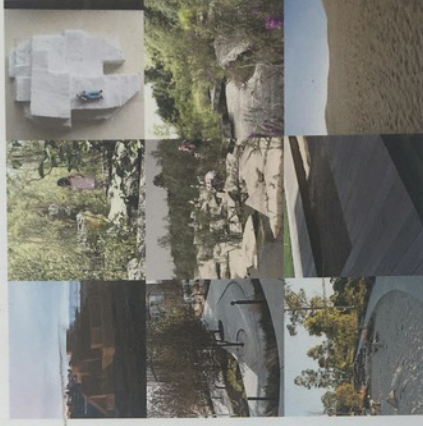
Markmaterialet utgörs av platsgluten betong. I kanterna till planteringsfyllorna ligger uppbrottna betongblock samt olika fraktioner av stenar och krossat bergmaterial samt större stenbultningar. Den nedsänkta ytan utgörs av ljus sand för att få till en mjuk yta i kontrast mot den hårda betongen och stenen.

växter

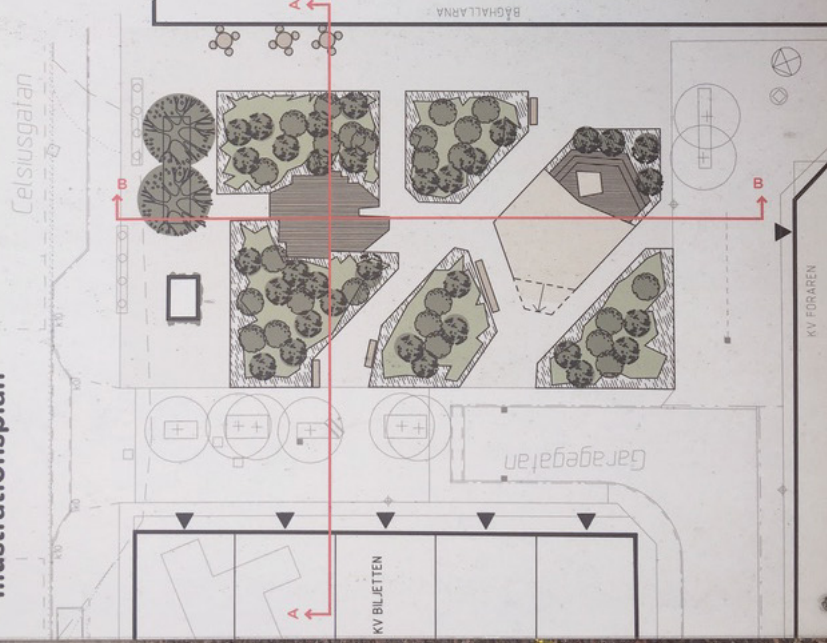
Växtematerialet ska föra tankarna till ruderatmark.

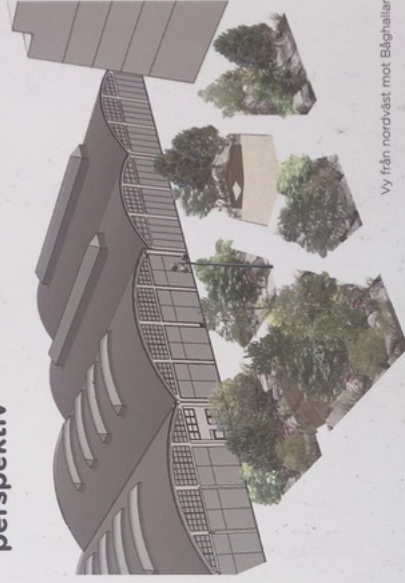
Illustration: The Garden of Architecture, Gunilla Bandölin

illustrationsplan

perspektiv

sektioner

sektion A-A

sektion B-B

Arbetsprocessen: en sammanfattning

Överblicksbild på min plats i fallstudien. Bilden är fotograferad från norra sidan av platsen.

Överblicksbild på min plats i fallstudien. Bilden är fotograferad från södra sidan av platsen.

Planskiss över min plats i fallstudien, ca skala 1:400.

Inventering: En öppen grusyta

Att platsen var så tydligt i väntan på någonting var en betydande anledning till att jag valde den. Jag såg i den en potential att kunna vara lite vad som helst under en period eftersom den ändå snart ska göras om. Det låg som en spänning i att jag antagligen kommer få se denna omvandling framöver, även om det är efter att projektet avslutats. I arbetes startskede valde jag att fokusera på platsen i sig självt utan att söka förståelse för dess historia eller framtid. Jag tänkte: vad har jag här? Jag började med en inventering av vad platsen bestod i och vilken information den kunde ge mig i kraft av sig själv.

Platsen som nod

Platsen utgörs av en avgränsad men öppen yta. Höjden på omgivande byggnader ger platsen en rymd, som besökare kände jag mig emellanåt exponerad. Min uppfattning är att platsen används som en passage eller nod; man rör sig över eller runt om den snarare än uppehåller sig. Det går att identifiera två tydliga rörelsestråk; ett utmed konsthögskolans västra fasad och ett som följer den asfalterade vägen som löper runt platsen (visas som streckade röda linjer på planskissen t v).

Omgivning och rörelse

Platsen omgärdas av båghallarna (f d bussgaraget) i öst. På västra sidan löper en asfalterad väg, med begränsad trafik, som ringar in platsen och ansluter till en annan väg söder om båghallarna. På andra sidan vägen i väster finns Info-point Sorgenfri, Malmö stads informationscenter för omvandlingen i området. I norr avgränsas platsen av en trottoar som löper utmed Celsiusgatan och bortom den ligger Zentis kolonimråde.

I eller intill kvarteret ryms olika verksamheter som bidrar till att forma rörelseflödet av människor kring platsen. Konsthögskolan, en yogastudio, en mindre butik, Info-point, äldreboende, förskola, skola och kolonimråde. Utöver verksamheterna finns även bostäder i området som också påverkar vem som rör sig där. Även byggarbetet i kvarteret sätter stark prägel på upplevelsen av platsen och påverkar vilka som rör sig var och hur.

Ytan som jag arbetat med ramas in av ett parkeringsräcke i betong som antagligen är ditställt för att förhindra att bildar ställs på ytan. Räcket är ca 50 cm högt och

Utsnitt av markytan på platsen, enstaka grästuvar.

Utsnitt av markytan på platsen.

Stålskiva som täcker över ojämnbeter i marken.

Rester från byggarbete.

består av vågräta balkar som vilar på plintar, allt i betong. Räcket är förmodligen det som skapar rörelsen runt ytan; människor jag iakttog på platsen gick antingen längs med båghallarnas fasad eller runt om räcket. Någon enstaka gång hände det att någon klev över räcket och genade över ytan.

Tom yta, löst material

Platsen utgörs nästan uteslutande av hårda material. Marken är en grusyta med varierande fraktioner och inslag av större stenar. Ytan är ojämnhet med en tendens till lite upphöjd på mitten för att sedan sluta nedåt mot det omgärdande räcket. I håligheterna bildas lätt vattenpölar som varvas med ansamlingar av sten i låga drivor på sina ställen.

Intill båghallarnas fasad finns en remsa med mörkare finkornigt markmaterial, antagligen kvar till följd av färdigställandet av byggnaden.

Platsens växtlighet är i det närmaste obefintlig. Enstaka grästuvor och växter finns spridda över ytan. Löst material förekommer i form av skräp som slängs eller blåser in över ytan. Plastemballage, cigarettfimpar, tidningar, tomflaskor och snusdosor, är exempel ur skräpfloran. Även större objekt som jag tror kommer från byggarbetet syns där; lastpallar, plastmunstycken och betongrör.

Cigarettfimparna läste jag som tecken på att det var en plats som kanske redan användes för rökning. Annars gav cyklar parkerade utmed fasaden sken av att platsen används som en typ av avställningsyta. Det hände också att bilar stod parkerade och att taxi-bilar ställde sig och väntade utmed räcket sträckning. Det var en typ av uppehållande vistelse jag kunde uttyda i min inledande analys.

Ett utgångsläge för min fallstudie

Mitt beslut att arbeta med platsen stärktes av att jag kände igen många av de karaktärsdrag hos *terrain vague* som jag läst om i litteraturen, jag kunde översätta det jag läst till en verklig plats. Som jag nämnde tidigare var platsen i ett tydligt läge av väntan; byggarbetet i omgivningen förstärkte dess intryck som temporär. Stökigheten i omgivningen såg jag också som en faktor som kunde påverka människors kreativitet och benägenhet att använda platsen. Jag såg också kvalitet i form av platsens tomhet som kunde få objekt att synas; som en slags scen eller spelplan, tydligt överblickbar, i kombination med människors rörelse runtom den.

Cigarettfimpar, ett vanligt fynd på platsen.

Min arbetsmetod

Mitt arbete har i korthet bestått i att återkommande besökt min vaga plats för att med hjälp av olika aktiviteter se om jag kunnat starta igång platsen. Att starta igång, detsamma som att "make space loose"²³, är att få en plats aktiverad genom människors användning. Jag har med återkommande aktiviteter i form av att lägga dit eller flytta på olika slags objekt sökt gensvar hos andra människor, försökt trigga andra människor till medverkan och användning av platsen.

Det praktiska arbetet har varit som en materialiserad undersökning av mina huvudfrågor i projektet. På den fysiska platsen sökte jag svar på vilken roll den vaga platsen kan ha för människor där samt om jag med små materiella insatser kunde bidra till att sätta igång den.

Aktiviteter

Mitt huvudsakliga arbetsredskap i fallstudien har varit att genomföra olika aktiviteter eller deltagande ingrepp på platsen. Jag utförde aktiviteter från november 2019 till april 2020, en tidsperiod på närmare fem månader. För att skapa struktur valde jag att besöka platsen en gång per vecka, med undantag för några veckor då jag var bortrest eller sjuk.

Mina platsbesök gick i regel till så att jag först utvärderade vad som hänt sedan jag var där sist, försökte tyda det eventuella gensvar jag fått på föregående veckas aktivitet. Jag dokumenterade mina iakttagelser med hjälp av ett formulär, fotografier och minnesskisser. Dessa redskap för dokumentation beskriver jag utförligare under rubriken *Mina dokumentationsmetoder* längre fram i detta avsnitt.

Efter att jag dokumenterat gensvaret från föregående veckas aktivitet utförde jag sedan en ny aktivitet. Med ordet **aktivitet** menar jag praktiskt ingrepp som jag genomförde på platsen i syfte att den skulle leda till någon form av gensvar. Där **gensvar** innebär tecken på mänsklig interaktion med objekt eller platsen som jag kunde se eller utläsa av förändringar i miljön, objekten eller relationen dem emellan.

²³ Jämförelse med Franck och Stevens begrepp *loose space*, som jag diskuterade i introducerande delen av rapporten.

Min inställning var att jag från början skulle förhålla mig öppen och lyhörd inför dessa gensvar och låta dem styra och ge mig riktning i mitt fortsatta arbete; mina ingrepp var på så vis inte förutbestämda utan bestämdes efter hand utifrån den utveckling jag såg på platsen.

Jag strävade efter att inte sätta upp tydliga mål för mig själv, eller önska mig en specifik utveckling. Jag ville med arbetet lära känna platsen och ge utrymme åt människors spontana beteende. Därför hade jag ofta en kort tidshorisont på en till två veckor i min planering och var hela tiden beredd att ompröva de idéer jag tänkt ut på förhand när jag fick gensvar som visade en annan riktning.

Mig själv som redskap

Jag har arbetat ensam i mitt projekt och inte annonserat utåt vad jag gjort eller aktivt bjudit in andra att delta i arbetet.²⁴ Jag har å andra sidan inte aktivt försökt arbeta i hemlighet. Ibland har min vistelse på platsen passerat obemärkt men det har också hänt att människor sett mig när varit där och gjort aktiviteter. Jag har haft som hållning att även människors reaktioner kan ses som ett resultat i sig.

Jag har strävat efter att vara så lite auktoritär som jag kan; att låta mitt agerande styras av platsen och andra människors agerande istället för mina egna visioner och idéer om hur jag önskade att platsen skulle ta sig uttryck eller vad som skulle hända (även om jag i vissa fall anat utfallet av mina aktiviteter). Något som jag är ödmjuk inför att jag inte helt kunnat uppnå. Bara genom ansatsen att genomföra projektet blir det jag som leder utvecklingen. Men jag tror att jag ändå kan ha undersökt ett alternativt förhållningssätt till en plats, som är åt det anspråkslösa hållet. Ett perspektiv inifrån platsen snarare än uppifrån. Kanske går det också att se mitt arbete som spontan gestaltning i skala 1:1.

På så vis kan man betrakta mig som deltagare och iakttagare av den process jag försökt sätta igång. Jag ville som person inte vara synlig eller i centrum och det var ett av skälen till att jag använt mig av objekt som medlare eller triggers. Objekten har varit mitt sätt att påverka platsen och människors inblandning i den. Jag tror också att mänsklig närvaro kan påverka starkt huruvida man söker sig till en plats och vistas eller gör saker där; det kan verka både inbjudande och avskräckande.

²⁴ Med undantag för min sambo Arvid som höll mig sällskap vid ett tillfälle.

Mitt ledord har varit gensvar av alla slag; att ta tillvara på alla möjliga resultat som jag fått. Det har också varit ett sätt att underlätta för att få resultat; det är ofta svårt att få väldigt specifika önskningar att uppfyllas och därför var jag beredd på att välkomna allt som resultat i processen, även problem och ibland stiltje, att ingenting hände.

Utvärdering av upphittat skräp på platsen.

Signalobjekt

I min litteraturstudie beskrev jag enligt Franck och Stevens resonemang²⁵ hur upplevelsen av frihet och tillgänglighet hos vaga platser men också individens egen initiativförmåga spelar in då de sätts igång. Den sista faktorn är de fysiska elementen på platsen: "physical elements that occupants can appropriate".²⁶ Det är denna faktor, fysiska element eller objekt, som varit den faktor jag laborerat med för att få igång platsen. Min ingång i att arbeta med objekt tar också avstamp i min egen bild av att man genom att interagera med fysiska objekt på en plats, på något vis kan göra platsen till sin och knyta an till den.

I min arbetsprocess har jag upplevt det nödvändigt söka egna ord; att anknyta till begrepp från den litteratur jag läst men samtidigt passa in dem i mitt eget arbete. Ett sådant ord är **signalobjekt**. I mitt praktiska arbete behövde jag tidigt ett ord som kunde beskriva platsens lösa materiella innehåll. Som jag tidigare nämnt karakteriseras ofta vaga platser av just tomhet²⁷; de är öppna och sällan är möblerade. Detta ger automatiskt det lilla innehåll som kan finnas där tyngd i sin betydelse. Till synes oansenliga objekt kan bli starkt betydelsebärande. De blir förmedlare av information och skickar oss signaler. Därför gav jag dem benämningen signalobjekt.

*"They do not carry strong stories (grand recits, term used by Lyotard), but are charged with meaning in a different way. The minor traces that remain in this kind of space are its little signifiants (term used by Levi-Strauss): Cigarette ends, empty cans, broken toys, rubbish or paper tissues. These traces point to the fact that meaning in these places is constituted through ephemeral use rather than built matter."*²⁸

I boken *Spaces of uncertainty* fann jag detta stycke att ta avstamp ifrån. Cupers och Miessen beskriver hur objekt informerar om platsanvändning och betecknar dem med begreppet *signifiants* hämtat från antropologen och etnologen Lévi-Strauss.²⁹ De beskriver att skräp på platser kan informera om tillfällig användning av vaga platser.

Det var i skräpet som mitt arbete började, eftersom det var i stort det enda synliga innehåll jag kunde hitta på min plats; det formade min läsning av rummet.

25 Se vidare i avsnittet *Aktiviteter som sätter igång*, s 18.

26 K Franck & Q Stevens, *Tying down loose space*, 2007, s 2.

27 Se vidare i avsnittet *Platsen som ett villkor*, s 15.

28 K Cupers & M Miessen, *Spaces of uncertainty*, 2002, s 95.

29 Ibid.

Cigarettfimpar, plast- och pappersförpackningar, tomburkar och snusdosor. Plastpåsar som blåste med vinden över ytan. Platsen innehöll också flera större objekt såsom en lastpall, ett betongrör och en rostig stålskiva; objekt som jag läste ihop med det pågående byggarbetet. Dessa objekt blev min första information; på den öppna omöblerade grusytan blev de visuellt markanta. Rummet utgjorde som en fond mot vilken signalobjekten förmedlade information.

Det går att vända på resonemanget om objekt som informerar; jag har också använt signalobjekt som ett redskap för att initiera samtal genom platsen; jag har använt mig av objekt som förmedlare av information. Där skiljer sig mitt begrepp från Cupers och Miessens; jag har sett signalobjekten som något som både kan ge information om användning av en plats men också användas för att skicka signaler eller uppmaningar. Signalobjekten har alltså varit mitt sätt att kommunicera med människor genom platsen.

Jag har laborerat med objekt av olika typ, storlek, färg och karaktär. Testat att placera dem i olika mönster, på olika ställen och i olika antal för att se skillnader i människors förhållningssätt till dem. En viktig aspekt som jag tänkt på är graden av tydlighet och intensitet. Min ambition har varit att använda mig av små materiella åtgärder. Därför har jag valt att arbeta med ganska vaga subtila objekt, med låg informationsgrad, för att kunna öppna upp för olika sätt att tolka och se betydelse i dessa. En skylt har en tydlig form och ett tydligt budskap, och är på så vis ett direktivgivande signalobjekt. En sten kan vara en leksak för någon men en odifferentierad del av ett marklandskap för någon annan. Signalobjekten har varit ett sätt att närma mig dessa förskjutningar; när ett objekt blir tillräckligt tydligt för att generera reaktion.

När jag valt objekt har jag tänkt på motsatsförhållanden. När årstiden var grå arbetade jag med färg för att få objekten att urskilja sig från omgivningen. Jag ville att objekten skulle kännas som att de inte helt hörde hemma på platsen, för att väcka frågor. Ibland placerade jag ut saker som kunde vara begärliga, udda och värdefulla, som kunde väcka en impuls att ta dem med sig. Objekten blev som små erbjudanden eller utkastade meddelanden. Jag tänkte att de kunde fungera som en ingång till att aktivera sig på platsen. Vilket bekräftas av Franck och Stevens i ett liknande resonemang:

*"Elements that are moveable, flexible or malleable can be appropriated, for example, chairs or plants, but also parts of ruins or junk left behind in abandoned spaces. These provides tools that assist in active, bodily exploration of new actions."*³⁰

Förberedelse av aktivitet: spraymålade rosa stenar som jag använde som signalobjekt.

Objekt som är flyttbara och mångtydiga, något som man kan göra nästan vad man vill med, kan öppna upp för nya typer av aktiviteter på en plats. Min ansats var att hålla mig till objekt som gav utrymme för olika tolkningar och därigenom potential till ett brett spektra av gensvar (eller alls möjlighet till gensvar). Objekten skulle inte tala för tydligt utan lämna många möjligheter att aktivera människor och sätta igång platsen.

Mina dokumentationsmetoder

Varje vecka under mina platsbesök dokumenterade jag dels vad som hänt sedan veckan före (vilket gensvar jag kunde utläsa), om objekt försvunnit, flyttats på eller tillkommit, samt även den nya aktivitet jag gjort, om jag själv flyttat på någonting eller placerat ut nya objekt.

Eftersom min arbetsprocess pågick under lång tid och var oförutsägbart fick jag förhålla mig till dokumentationsmetoderna som levande redskap; jag har fått modifiera och komplettera dem under arbetets gång. Jag har samtidigt försökt att vara så konsekvent och systematisk jag kunnat i mitt dokumenterande. Mina huvudsakliga metoder har varit ett formulär för platsanalys, fotograferande och dagboksskrivande.

Platsanalys

För att ge mina platsbesök en struktur arbetade jag fram ett formulär som jag hade för vana att fylla i under besöket eller strax efteråt (se exempel på formulär nästa sida). Det gav mig ett material att arbeta med i efterhand; jag kunde jämföra vad som hänt från vecka till vecka. Formuläret bestod av fyra delar: planering av aktiviteten för veckan, uppföljning av förra veckans aktivitet, uppgifter om omständigheter för besöket, såsom väder, tid på dygnet och sinnesstämning, samt dagboken som jag beskriver här intill.

Innan mina platsbesök planerade jag veckans aktivitet och gjorde eventuella förberedelser. Väl på platsen började jag besöket med att dokumentera vad som hänt sedan sist i text och genom att ta foton, för att sedan genomföra den nya aktiviteten och fotografera även den. Efteråt skrev jag dagboksanteckningar. Och ibland även under tiden för att inte glömma någon viktig tanke.

Formuläret har varit stommen i mitt arbetsmaterial; en konstant genom arbetet men undantag för några enstaka modifieringar. Efter ett tag upptäckte jag att jag behövde ett sätt att dokumentera signalobjektens positioner på platsen, textbeskrivning räckte inte till, och därför kompletterade jag formuläret med en planskiss där jag varje vecka ritade ut var objekten låg. Skissen var som ett minnesverktyg; ett sätt att se hur mina aktiviteters konsekvenser förändrades över tid.

Fotografi

Fotografi har också varit ett sätt att dokumentera det som skett på platsen. Jag har återkommande fotograferat en överblicksbild över platsen ur samma bestämda vinkel samt tagit bilder av marken och eventuell växtlighet. De aktiviteter jag gjorde på platsen dokumenterades också med fotografier för att jag skulle ha möjlighet att jämföra bilder och på så vis se förändringar som uppstått. Bilderna har alltså varit viktigt arbetsmaterial i min analys av händelseförloppet efteråt, för att kunna se platsens utveckling över tid.

I bilderna har jag haft möjlighet att få syn på saker i efterhand som jag kanske missade under själva besöket. De har varit som ett stöd för tanken. Bilderna har på så vis varit viktiga både i arbetsprocessen och för att redovisa mitt resultat nu i efterhand.

Dagbok

Vid varje platsbesök skrev jag en reflektion kring min upplevelse av besöket och den aktivitet jag utförde samt om de beslut jag tog och varför jag tog dem. Det har varit ett sätt att undersöka och vara öppen med hur min sinnesstämning och personlighet kan ha färgat mina handlingar och iakttagelser och därigenom resultatet och mina tolkningar av det som skett.

Ett annat syfte med dagboken var att se om jag upplevde någon förändring hos mig själv under arbetets gång. Jag tänkte att det kunde vara intressant att se om eller hur min inställning till mitt projekt förändrades över tid; om min attityd till att göra aktiviteterna förändrades och hur min relation till platsen utvecklades.

FORMULÄR FÖR PLATSANALYS

PLATS: Zenith / Konsthögskolan

Veckodag, datum och tidpunkt Torsdag 13/2 kl 14.30

Tid på platsen 20 min

Väderlek Sol!

Sinnestämning Glad men lite eftermiddagsstrött

REFLEKTIONER/LOGG

Kul att komma hit! Ser ut att ha hänt saker.
Ändå lite obekvämt. Går lite planlöst fram och tillbaka. Tittar och letar spår. Känsla av att se dum ut. Bli på spänn när människor går förbi. Känner mig mindre knäpp/ovolg när jag fotograferar. Kanske för jag gör något hyfsat tydligt?

Ändrade mig om stenarnas placering på platsen! Kom på att lägga den i betongröret där askkoppen försvann i från. Misstänker att ingen vill ta i stenarna i vattenpölen, de verkar stanna kvar när de en gång hamnat där. Nöjd med idén! Stenarna syns på håll
La dit stenarna (säg mig om...), tog bilder och gick.

Kul med pinnavarna! Vet inte om de blåst av/bort. Men två låg på marken med andra föremål. Hur ser man att det finns

FOTOGRAFIER intention bakom hur föremål ligger?

Överblicksbild

Representativt utsnitt av markmaterialet

Detaljbilder på växter och objekt

Eventuella förändringar

Mina egna tillägg eller åtgärder på platsen

INTERVENTION

PLANERING

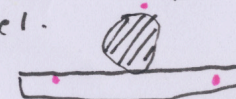
Aktivitet Hörnstenar

Genomförande Spraymåla tre stenar. Placera på den "aktiva" delen av platsen så att en zon markeras

Material 3 något större stenar i ca 70 cm
Rosa sprayfärg

Tidåtgång

Övrigt Placera två stenar på staketet och en vid vattenpölen så att 'leken' inkorporeras i en triangel.

UTVÄRDERING INTERVENTION

Träbitar
Färgade stenar

Förändringar på platsen/Tecken på aktivitet

Smalaste pinnen borta. 6 färgade stenar låg på väcket i zonen igen. Övriga träbitar låg på marken med en vinkork resp tunn "naturlig pinne".

Reaktioner, respons och interaktion

Någon hade lekt med stenarna, lagt på staketet.

Eventuellt även lekt med träbitarna.

Övriga iakttagelser

Cyklar vid fasaden.

Konstskolestudent genade över ytan.

Reflektioner och slutsatser

Stenarna inbjuder till lek. Fortfarande i zonen. Övriga stenar förblir orörda. Nya stenar på väcket trots att inga låg där förva veckan. Tillagga av att någon annan Eventuella modifieringar/ändringar av interventionen gjort det?

Nya idéer och spår att följa upp

Flytta tillbaka alla stenar i zonen. Lägga på marken?

Platsen över tid: skildring av mina aktiviteter

Här följer en sammanfattning av det praktiska arbetet på min plats; jag har summerat de aktiviteter jag gjort och det gensvar jag såg, baserat på information från mina formulär, foton och dagboksanteckningar.

I min process har jag uttytt tre faser: i början var arbetet **undersökande** för att sedan gå över i en **inringande** fas då jag fick djupare förståelse för platsens rumslighet samt en **lekande** fas när jag fokuserade på att uppnå mer gensvar.

Varje fas har kopplingar till några aktiviteter som jag bedömt vara viktiga. Jag har försökt skildra dem koncentrerat. Vissa av dem utfördes i flera steg. Jag utförde fler aktiviteter än de jag redovisar men som jag bedömde inte ledde till någonting och därför inkluderar jag dem inte i rapporten.

Vädret registrerades vid varje besök och är generellt beskrivet i tidslinjen; kort sagt var det mörkare och gråare med mer nederbörd i början av processen till att nästan uteslutande vara sol på slutet.

Tid	Nov - Dec 2019	Jan - Feb 2020	Mars - April 2020
Fas	Undersökande	Inringande	Lekande
Aktiviteter	#1 Skräpplockning #2 Askfat #3 Stenar på rad	#4 Stenar på väcke #5 Träbitar	#6 Stenar i hög #7 Orange balja #8 Ommöblering med stenar #9 Större stenar #10 Låda med vinkorkar
Väder	Grått Moln Blåst regnstänk Snöblandat regn	Regn Grått Fuktigt Blåst Halvklart Sol	Sol

Sammanfattande skiss över arbetsprocessen på platsen: tidsperiod, olika faser, genomförda aktiviteter och väder.

Undersökande fas

november-december 2019

I projektets första fas letade jag efter något att börja i. Jag var på platsen och iakttog och testade mig fram med väldigt försiktiga aktiviteter. Jag var ganska planlös i mitt tillvägagångssätt och upplevde att ingenting hände, att det jag utförde på platsen inte ledde till någonting. Men såhär i efterhand ser jag att fasen hade sin funktion ändå.

Skräphög från första besöket då jag städade på platsen.

191108

Skräp som jag hittade under andra besöket.

191115

#1 Skräpplockning

Min första aktivitet på platsen var att samla ihop alla mindre lösa objekt, allt skräp, jag kunde hitta. Jag sparade en del större objekt, saker som jag uppfattade hörde till byggarbetet med tanken att jag framöver eventuellt skulle flytta på eller bygga någonting av det. Skräpet jag hittade samlade jag ihop i en hög för att sedan fotografera och slänga det.

Aktiviteten blev som en slags inventering; de objekt jag hittade gav mig en bild av hur platsen användes. Mest hittade jag papper från förpackningar till godis och mat, cigarettpaket, snusdosor, plastföremål av diverse slag som buntband och påsar. Även en del läsk- och energidrycksburkar fanns. Bland de udda fynden fanns en tandborste, en P-bot och en vante. Det jag hittade mest av var cigarettfimpar.

191115

191219

200117

191122

191129

200110

#2 Askfat

De fimpar jag hittade blev utgångspunkt i mitt nästa steg. I platsens nordöstra hörn hittade jag ett gäng cigarettfimpar inkilade under stenar; som att någon stått där och rökt och bemödat sig lägga stenar på fimparna så att de inte skulle blåsa iväg. Jag letade upp ett askfat på min närmsta second hand-butik, ett i keramik, som jag sedan ställde på punkten där jag hittat fimparna. Jag ramade in askfatet med ett par större stenar. Veckan därpå hade det inte hänt någonting; jag ställde dit ett askfat till av glas (som jag bad min sambo välja ut) fast denna gången på andra sidan av ytan, i betongröret på högkant vid staketets södra sida. Jag tänkte att där kanske den skulle synas lite bättre än det förra askfatet, men samtidigt inte synas uppenbart. Det hände i stort sett ingenting med askfaten mer än att det av glas försvann någon gång mellan den 23 och 30 januari.

#3 stenar på rad

I början av projektet försökte jag arbeta med det som platsen hade att erbjuda i form av material. Därför blev mitt tredje steg att laborera med stenar. Jag plockade med mig ett gäng stenar från platsen i ungefär samma storlek (ca 5-7 cm) och spraymålade dem i min verkstad, först 20 stycken i rosa och sedan i gult.

191129

191206

191206

Jag hade identifierat två tydliga gångstråk som folk använde på platsen (utmarkerade i planskissen på s 34). Ett av dem gick utmed fasaden på båghallarna. Närmast fasaden finns en mörkare grus med finare fraktioner än den som täcker resten av ytan. I skarven där materialen möts placerade jag ut en rad med rosa stenar. Stenarna placerades med två stegs mellanrum. Tanken var att de skulle brya in i rörelsestråket och väcka uppmärksamhet. Veckan efter gjorde jag samma sak fast med gula stenar, så att det fanns två färger i linjen. Under veckorna som följde flyttades stenarna med små marginaler på marken utmed stråket. Några hamnade längs kortsidorna av fasaden. Hälften av de rosamålade försvann och sex stycken av de gula. Jag höll noga koll på stenarnas förflyttningar men ansåg inte att jag kunde dra några slutsatser av dem, så därför gav jag upp spåret.

Förstå platsens villkor

Min hållning genom projektet var att ta mig an platsen med respekt. Att acceptera den som förutsättning och se om jag kunde frigöra något ytterligare ur den, snarare än att göra om den till någonting nytt. Arbetets inledande fas, som jag upplevde i stort sett som händelselös, innebar i stort sett att förstå vad som redan fanns inneboende i platsen i form av kvaliteter, begränsningar och redan existerande användningssätt. Det blev en sökande där jag använde improviserad gestaltning för att förstå platsens förutsättningar. Jag letade efter spår att ta fasta på, något som kunde leda mig framåt i processen.

Mitt första intryck var att platsen var för människor i omgivningen en neutral yta, en plats som ingen investerade engagemang eller tid i. Skräpet jag hittade fungerade som information och formade min analys. Fimpar skvallrade om att någon rökt där, diverse träpallar och plaströr om att platsen användes som avställningsyta för byggarbetet. En genväg för någon, en burk kastad i farten på väg till någon annanstans. Platsen blev känd för mig som en yta som signalerade underordning, förmodligen fanns och finns det sätt att använda den på som för mig fortfarande är dolda.

Efter ett tag på platsen skymtade jag en rytm i omgivningen. Den synliggjordes genom människors rörelser över och kring ytan. Både genom hur de rörde sig i relation till platsen men också beroende av tid på dagen. Om jag var där på förmiddagarna var det glest mellan människor, medan morgon- och eftermiddagsbesök innebar en strid ström av folk som skulle till eller från jobb och skola. Även lunchtid skymtades fler människor. De användargrupper som tydligast syntes på platsen eller i anslutning till den var studenter (som gick in eller ut genom dörrarna till konsthögskolan), byggarbetare, boende i de närliggande husen samt barn, ensamma eller i sällskap av vuxna.

Jag kan se att jag tidigt i processen började lägga min tonvikt på barn. Dels för att jag såg många barn på platsen men också eftersom jag funderade kring hur små signalobjekt som behövdes för att skapa intresse. Min tanke var att det minsta som skulle engagera ett barn förmodligen var mindre än det minsta som skulle engagera en vuxen. Att barn var mer benägna att interagera på platsen. Denna slutsats tror jag blev viktig under resterande delen av mitt arbete.

Spår av nyårsfirande, första besöket år 2020.

200110

Träbitar, signalobjekt i den inringande fasen.

Målade stenar, signalobjekt.

Inringande fas januari-februari 2020

Efter årsskiftet kändes det som att arbetet hade stannat av och jag bestämde mig för att ta i lite mer för att få mer gensvar; jag önskade mig att människor skulle bli mer engagerade i platsen.

Jag provade signalobjekt av fler material och laborerade med att placera dem högre upp i höjddled. Jag var ganska systematisk, placerade ut saker för att förstå platsen och hitta dess rumsliga tyngdpunkt och nyckelzoner för att fånga uppmärksamhet. Jag försökte ringa in viktiga punkter i rummet.

I responsen tyckte jag mig märka av en nyfikenhet i form av tydligare gensvar; vissa objekt försvann och jag kunde se att andra var flyttade med intention. I den här fasen föll mitt fokus mer på barns beteenden, eftersom de gensvar jag såg läste jag som att de kom från barn.

Färgade stenar utplacerade norra delen av räcknet. 200117

Stenar på södra delen av räcknet. 200117

#4 Stenar på räcknet

En av de tidiga aktiviteterna i den inringande fasen bestod av att jag samlade ihop alla gula och rosa målade stenar som fanns kvar utspridda på marken från aktivitet 2, då jag placerat ut dem längs gångstråket vid fasaden.

Det fanns också en hög med rosa stenar som jag lagt mitt på platsen men som inte intresserat någon. Dessa stenar inkluderade jag också. Jag räknade ihop dem alla och placerade dem sedan jämt fördelat längs med parkeringsräcknet kring grusytan. Jag lade dem varannan gul och varannan rosa så långt det var möjligt, eftersom det fanns en aning fler rosa än gula.

Två par av stenar vid lyktstolpen i platsens södra del. 200123

Gensvar: stenar i par

Veckan efter att jag lagt upp stenarna på räcket fann jag flera av dem placerade i par om en gul och en rosa på några ställen. Som att placeringen på räcket och kombinationen av två färger inbjöd till det. Jag konstaterade ett jämnt intresse för båda färgerna. Stenar hade plockats från samtliga sidor av staketet, men flest hade försvunnit från den västra långsidan utmed asfaltsvägen. De allra flesta av stenarna som flyttats hade däremot hamnat på olika positioner kring den södra delen av räcket.

Fortsättningsvis tyckte jag mig se denna tendens; att när stenarna flyttades från en del av platsen till en annan var de oftast i par.

Stenarna på fundamentets andra sida en vecka senare. 200130

Stenar på marken utmed räcket västra långsida. 200206

Gensvar: stenar i vattenpöl

En annan tendens som blev synlig efter att jag flyttat stenarna till räcket var att de hamnade i vattenpölar på räkets insida.

200123

200206

Gensvar: annat intressant

Efter att stenarna placerats på räcket försvann dessutom askkoppen av glas som jag tidigare placerat i betongröret på platsens södra del. Det dök också upp en pinne på räcket i anslutning till röret.

200130

200129

Jag radade upp stenarna i zonen på räcket:s södra sida 200130

Gensvar på aktiviteten i form av en prydlig stenrad som någon lämnat efter sig. 200227

#4 Stenar på räcket igen

Det gensvar jag kunde läsa ut av aktiviteten då jag placerade stenar på räcket var främst koncentrerat till platsens södra del: kring räcket, betongröret på högkant och lyktstolpen. Jag bestämde mig för att koncentrera mig på den zonen, den syns på bilden på följande sida.

Alla stenar som låg kvar på räcket sedan tidigare flyttade jag därför till den södra sidan av räcket, till den zon av platsen jag identifierat som mest aktiv.

Vid detta platsbesök iakttog jag ett barn interagera med de målade stenarna. Jag hade just placerat ut dem på räcket och skulle gå från platsen när jag såg en flicka (gissningsvis 7-8 år gammal) få syn på stenarna. Hon gick fram till dem, tittade på dem och tittade sedan runt omkring sig innan hon tog en och kastade ut den i en vattenpöl på grusytan. Hon fortsatte, tog fler stenar och gjorde samma sak. Sedan gick hon därifrån.

Denna händelse var ett viktigt resultat; det var nu jag upplevde att platsen kom igång och jag riktade in mig på ett mer lekfullt förhållningssätt till arbetet.

Foto från platsens södra del. Den yta jag kallar zonen, där jag såg mest aktivitet, markeras av det orangea fältet.

#5 Tre träbitar

*Träbit, 230*50 mm*

*Kloss, 50*50 mm*

*Sticka, 500*10 mm*

200206

Jag bestämde mig för att introducera ytterligare ett signalobjekt med ett annat material. Idéen kom från den pinne (en tunn gren från ett träd) som någon hade lagt på räcket veckan före (se s xx). Jag gjorde som en replik; valde ut tre olika träbitar, avsågade delar från när jag sågat i plankor i min verkstad. Jag valde träbitar som hade lite olika karaktär, jag tänkte att det kanske kunde visa sig att formerna väckte mer eller mindre gensvar. Jag placerade ut träbitarna i den aktiva zonen som jag bestämt mig för att koncentrera mitt arbete till. Två av dem lade jag på räcket och en av dem på fundamentet till lyktstolpen.

Gensvar: träbitar ihopparade med objekt

Kloss med vinkork

200213

Träbit med pinne

200213

Kloss med svart plastsked

200316

Veckan efter hade det inte direkt hänt något med träbitarna mer än att den tunnaste pinnen, den som låg på fundamentet, hade försvunnit. De andra träbitarna dröjde kvar på platsen genom projektet. Vid flera tillfällen hittade jag dem tillsammans med andra objekt, som att de hade blivit ihopparade.

Barack och släpvagn intill räcket som omgärdar platsen.

200130

Förändringar i omgivningen

Under den inringande fasen skedde ett par förändringar i anslutning till platsen. Det tillkom en byggbarack samt en släpvagn intill räcket västra långsida. Släpvagnen försvann efter en vecka medan byggbaracken fortsatt stod kvar genom projektet.

Klossen hamnade under baracken.

200305

Fånga uppmärksamhet

I den inringande fasen, som var arbetets andra, strävade jag efter att få människor att närma sig platsen, både mentalt och fysiskt. Jag försökte skapa en ingång till att intressera sig för och upptäcka den i syfte att se om nya sätt att använda den skulle kunna uppstå. Många faktorer lär ha påverkat människors förmåga till uppmärksamhet för platsen.

Vädret är antagligen en betydande faktor i de gensvar jag fick och inte fick. Första halvan av projektet präglades av mulet väder, blåst, regn och kyla. Förmodligen minskade benägenheten att stanna upp och interagera som följd. De flesta av oss tittar ned och rör sig mest för transport under årets mörkare delar för att sedan vistas längre stunder ute när solen kommer fram, vilket den gjorde i slutfasen av mitt arbete. Vädrets förändringar har antagligen både hjälpt och försvårat chansen till gesvar från mina aktiviteter på platsen. Det styr vår uppmärksamhet och blicks höjd.

Byggarbetet som under min projektperiod konstant pågått i platsens omgivning upplevde jag tilltog i intensitet under vårvintern. Omgivningen började konkurrera mer med platsen; det blev rörelse av människor i området men också nya rumsliga element intill platsen som en byggbarack, parkerade maskiner och staplar med betongplattor. Det påverkade min uppmärksamhet och känsla på platsen och förmodligen även andra människors.

Men stökigheten runtom platsen kan också ha haft motsatt verkan; i relation till det intryckstöta kan ytan ha fungerat som en vilsam fond. Där saker framträdde tydligt. Stökigheten kan säkert även i detta fall ha varit en paradox (som jag beskrev i avsnittet *Platsen som ett villkor*, s 15); att den ingivit en känsla av att det var tillåtet att ge sig hän.

Min förståelse för platsen blev djupare efter aktivitet #4 då jag spred ut stenar utmed hela räcket (se s 48). När objekten var utspridda såg jag tydligt vilken del av platsen som gensvar var vanligast. Jag kunde se den rumsliga tyngdpunkten, var människors uppmärksamhet gick att fånga. Jag identifierade kontaktytor på räcket, betongröret, och räcket hörn där chansen till respons var störst. Dessa erfarenheter fortsatte jag att använda mig av i processen.

Jag identifierade zonen som jag sedan koncentrerade arbetet till. Jag tror inte det var en slump att tyngdpunkten hamnade just där; det var en del av platsen som människor frekvent passerade men som också hade lite rumslighet i form av fundamentet för lyktstolpen, räcket och betongröret. Kanske söker vi rumslighet på öppna platser, som ibland kan vara svår att ta sig an. Det fanns en potential i zonen som gjorde att jag ville leka vidare med olika signalobjekt där Återstoden av projektet befann jag mig på den delen av platsen.

Lekande fas mars-april 2020

Den tredje fasen i arbetet uppstod, liksom den andra, som en reaktion på att jag upplevde att arbetet hade stannat av. Jag ansträngde mig ytterligare för att locka människor till engagemang i platsen och att kanske uppehålla sig där. Jag ville få platsen att komma igång ordentligt. Jag höll mig i den zon jag identifierat under andra fasen.

Jag tänkte att jag var med i en lek och tillät mig agera på ett intuitivt sätt mer än jag gjort tidigare. Jag experimenterade mer med signalobjekten; de var mer uppseendeväckande och jag placerade dem på mer iögonfallande ställen. Jag tyckte att mina aktiviteter gav mer effekt och att jag fick tydligare gensvar i arbetets sista fas.

Alla stenar på platsen ihopsamlade i en hög.

191108

Jag placerade stenhögen under räcket.

191115

#6 stenhög

Den lekande fasen inleddes med att jag ännu en gång samlade ihop alla stenar som låg utspridda över platsen. Jag plockade upp även de stenar som hamnat i vattenpölar. Jag gjorde ett undantag för den lilla rad av stenar som någon lagt ihop på staketet, den lät jag ligga kvar på sin plats.

Resten av stenarna lade jag sedan i en tydlig hög på marken under stenraden på räcket i zonen. Jag ville se om stenarna blev behandlade på liknande sätt, även om de låg på marken istället för på räcket.

Gensvar: utspridda stenar

Stenhögen utspridd på marken.

200305

200305

Placerade baljan under staketet

200305

#7 Orange balja

Efter att jag hade hittat stenhögen utspridd bestämde jag mig för att samla ihop den igen. Jag behövde en behållare av något slag och gick till min närmsta second hand-butik; jag beslutade mig för att välja ut den första låda eller behållare som fångade min uppmärksamhet.

Det blev en orange balja i hårdplast. Jag tog med mig den till platsen och samlade ihop de utspridda stenarna i den. Baljan ställde jag på samma plats som jag hade placerat stenhögen på veckan innan.

Alla spraymålade stenar lade jag ner i baljan och på impuls stoppade jag också ned tre stycken vanliga ofärgade stenar.

Stenhögarnas placerades på räcke och mark intill baljan.

200316

#8 Ommöblering med stenar

Veckan efter att jag introducerat den orangea baljan låg stenarna fortfarande kvar i den.

Jag målade tio nya stenar av varje färg (rosa och gul) och tog med mig. Jag placerade stenarna i högar om fem, en hög av varje färg både på staket och mark. Sedan lade jag också dit två högar med omålade stenar på samma sätt.

Veckan efter hade någon stoppat ned alla stenarna i baljan.

Rosa stenhög intill baljan.

Gul stenhög på fundamentet till lyktstolpen.

Omålade stenar på räcket.

200319

#8 Ommöblering med stenar igen

Vid nästa tillfälle gjorde jag en liknande aktivitet; jag plockade upp fem rosa stenar och fem gula stenar samt fem omålade stenar som jag byggde högar av på tre olika ställen i zonen. Jag gick på impuls och var mindre systematisk den här gången och spred ut högarna. Jag ville att det skulle upplevas mindre ordningssamt än föregående gång.

Jag flyttade även fram baljan framför räcket för att den skulle synas ännu tydligare.

Veckan därpå var de rosa stenarna tillbaka i baljan, de omålade stenarna borta och den gula stenhögen kvar på samma plats. De gula stenarna verkade inte vara populära.

Placering av gula stenar i zonen, en sten låg på räcket intill baljan.

Gul sten ihop med någon annans bygge på marken.

Stenar i mönster på fundamentet.

200323

#9 Större stenar

Veckan efter ville jag undersöka den gula färgen ytterligare och tog därför med mig tre lite större stenar spraymålade i gult.

Jag placerade ut dem på tre olika ställen; en på räcket strax ovanför baljan, en intill ett litet bygge av stenar som någon hade skapat samt en på betongfundamentet. Den sista byggde jag ihop den med de fem mindre stenarna till ett mönster.

Tanken med aktiviteten var, förutom att undersöka den gula färgen, ett sätt att testa om det fanns skillnad i gensvar på stora och små stenar.

Så här såg det ut när jag kom dit.

200331

#10 Trälåda med vinkorkar

Vid mitt nästa platsbesök var stenmönstret splittrat och den gula stenen jag lagt på marken uppflyttad till fundamentet till lyktstolpen. Den tredje gula stenen låg kvar på räcket intill baljan.

Min nästa aktivitet var att ställa dit en trälåda med vin- och champagnekorkar i. Lådan av trä hade jag hittat vid stranden när jag gick på promenad och tyckte att den passade för ändamålet. Jag ville ha en behållare av ett annat material än plast.

Jag lade även i 12 stycken korkar för att addera ytterligare objekt att laborera eller leka med på platsen. För att få in fler material och nya former. Korkarna var också ett svar på den kork jag hade hittat vid tidigare besök på platsen (ihopparad med min ditlagda träkloss).

Ställde dit min trälåda med vinkorkar i.

200331

200404

200404

200404

Gensvar: ordning

Vid projektets sista platsbesök i april var samtliga färgade stenar flyttade till plastbaljan.

Korkarna låg kvar i trälådan men själva lådan var flyttad ned till marken. Två av champagnekorkarna var försvunna, så förmodligen hade någon tagit dem med sig eftersom de inte syntes till på platsen.

Jag fick känslan av att någon hade städad iordning på platsen. Det var det tillfälle av alla platsbesök där gensvaret mest kändes som kommunikation. Jag fick känslan av att någon undrat över objekten och sedan svarat i form av att samla ihop.

Kanske var det så att jag kommit över en tröskel; att det fanns så pass många objekt på platsen att det befäste den. Att det inte undgick någon att de var ditplacerade med intention. Kanske var det en sådan mängd objekt som krävdes för att skapa en typ av dynamik på platsen?

200331

200316

200213

200305

Gensvar: Stenar i samling

Under den lekande fasen tyckte jag mig undan för undan se olika stenformationer tillkomma på spridda ställen på platsen. Något jag inte såg i början av mitt projekt, därför fick jag tanken att detta beteende kunde ha triggats igång av mina aktiviteter.

Interagera med objekt

I den lekande och sista fasen av projektet flyttades mitt fokus till objekten, de blev något viktigare än själva platsen. I den inringande fasen synliggjordes en hierarki; att stenarna som låg ovanpå räcket fick som en annan status än när de låg på marken. De färgade stenarna verkade väcka ett starkare intresse, blev förflyttade med mer intention (eller i alla fall en intention som gick att läsa av) än då de låg på marken. Ytterligare en intressant aspekt uppstod när jag i den här tredje lekande fasen satte dit den orangea baljan. Då verkade den uppfattas som överordnad stenarna eftersom någon lade ner dem i baljan. Kanske gav baljan stenarna ett högre värde? Marken gjorde dem neutrala, räcket lyfte upp dem och synliggjorde dem och baljan uppmanade till ordning- att de städades undan. Jag tror att det var relationen till andra objekt och material som styrde hur de uppfattades och därigenom vad människor gjorde med dem, mer än stenarna själva.

En annan aspekt som påverkade interaktionen med mina signalobjekt var huruvida de var synliga eller något gömda, lättillgängliga eller svårtillgängliga. Placeringar av objekt utmed stråken skapade interaktion och gensvar medan objekt som låg i skymundan väckte sällan något gensvar alls. Kanske berodde det på att de inte syntes eller helt enkelt på minsta motståndets lag, att det inte kändes värt att göra ansträngningen i att gå över räcket för att komma fram till dem.

De färgade stenarna hamnade ofta i vattenpölar. Jag tänker att det var lockande att sparka eller kasta i dem med ett plums. Vilket jag också såg ett barn göra vid ett tillfälle (beskrivs på s 51). Däremot plockade ingen upp dem ur vattenpölarne igen. När stenarna hamnat i pölarne låg de kvar där. Antagligen handlade även det om motstånd; att ta sig över räcket och att bli blöt om händerna.

Precis som underlaget verkar ge objekt statusskillnad verkar materialen också ha olika attraktivitet. Färgade stenar väckte mer intresse än exempelvis träbitarna, även om jag la dem på i stort sett samma platser. Kanske var träbitarna inte tillräckligt uppseendeväckande. Stenarna hade en annan tydlighet; det syntes att de var målade och ditlagda medvetet. Man förstod helt enkelt att de hade en avsändare. Jag tror att förståelsen för att det finns en avsändare är avgörande i huruvida ett objekt triggar igång uppmärksamhet. Det kan vara så att min synliga intention spelade in, precis som jag själv letade efter någon annans synliga intention i form av gensvar på mina aktiviteter. Intentionen har en dragningskraft i sig självt.

Attraktionskraften i ett objekt som upplevs udda på en plats kan tänkas ha mer att göra med platsen än med objektet i sig. Stenar och pinnar såväl som askkoppar från loppis försvann från min plats. Jag tänkte på förhand att det förmodligen kunde hända. Jag tror att till synes betydelselösa saker kan få en betydelse bara av att finnas i ett annat sammanhang än man är van vid. På ett grått betongstaket påväg till förskolan blir en rosa sten en skatt.

Jag upptäckte också att när det fanns flera olika typer av objekt på platsen samtidigt fanns en tendens till att para ihop saker. Det skapades valmöjligheter; saker associerades med varandra. Rosa stenar med gula stenar, träbitar med naturlika pinnar, en träbit med en kork. Ju mer tiden gick desto fler tecken på detta fenomen tyckte jag mig se. Jag arbetade vidare med detta spår genom att testa att placera olika objekt intill varandra.

En annan tendens som gjorde sig synlig var strävan efter att bryta eller skapa ordning. När jag la stenar i raka rader eller prydliga högar bröts de. När jag sedan ställde dit en balja hamnade stenarna där, som att någon städat i ordning.

Med tiden såg jag fler och fler förändringar, utanför det jag själv gjorde, på platsen. Jag registrerade olika byggda stenformationer (se bilder på s 64) och objekt som kom dit på andras än mitt initiativ. Än en gång väcktes hos mig frågan om vad som är slump och vad som är intention. Hur kan man se det? Kanske var det så att de färgade stenarna satte igång även andra slags aktiviteter; att mina aktiviteter inspirerade någon annan. Eller så letade min hjärna bara tecken; att jag såg mer gensvar för att jag var mer uppmärksam helt enkelt.

Ju mer tid jag tillbringade på platsen, desto fler tecken såg jag och desto fler idéer fick jag. Eventuellt gäller detsamma för andra människor som regelbundet passerar platsen, att de blivit mer medvetet uppmärksamma på den. Min förväntning under arbetet med fallstudien var att människor på sin höjd stanna till och bli uppmärksamma på det jag gjorde. Därför tänkte jag mycket på att objekten skulle synas från håll, för att öka sannolikheten att någon skulle se dem på väg förbi. Om någon börjat uppehålla sig på platsen vore det över mina förväntningar, jag upplevde inte själv att arbetet kom till det stadiet, mer än sista gången jag var där. Det är svårt att avgöra om platsen satts igång; det återstår att se.

Få en relation till platsen

Min upplevelse var att det uppstod en typ av engagemang i de objekt jag lekte med under mitt arbete. Det blev ett skifte, som att platsen kom igång, i den andra fasen av arbetet. När jag begränsade mig till att arbeta i zonen i söder blev interaktionen mer synlig och intensiv. Som sagt kan jag inte avgöra om platsen är befäst, att människor uppehåller sig där. Jag tror inte det. Den är förmodligen fortfarande är del av en färdväg, möjligtvis med lite mer tyngdpunkt än förut. Kanske att människor är mer uppmärksamma på den. Eller så är den för de allra flesta kanske ett vilsamt inslag i en sekvens av miljöer man rör sig genom dagligen i staden.

Kanske har min aktivitet på platsen väckt nyfikenhet hos någon; en förväntan om att saker ska hända där, att nya objekt ska uppenbara sig och flytta på sig.

Jag har funderat på om jag blivit sedd och hur det kan ha motverkat eller gett bränsle åt resultatet. Om någon iakttagit mig eller någon annan som varit på platsen och gjort någonting. Jag tänker att människors närvaro kan ha hållit i gång processen lika mycket som mina signalobjekt gjort. Detta utan att jag visste om det.

Ju längre tid jag varit på platsen, desto mer kändes mer som min. Med tiden kände jag ett växande ansvar för min uppgift och som att jag fick en egen relation till platsen.

Dagboken

I min dagbok finns ett påtagligt och ständigt återkommande tema kring att jag kände mig märklig när jag var på platsen. Jag nämner något om det i mina anteckningar vid i stort sett alla platsbesök. Märklighetskänslan försvann aldrig helt men jag märkte att den tonades ned och att jag ansträngde mig för att tänka bort den. Jag upplevde det som jobbigt att uppehålla mig på platsen, att röra mig över och närmast kring den. Men också att göra mina aktiviteter, att placera dit eller flytta på saker. Att fotografera kändes något lättare, även om någon tittade på mig så hade jag en konkret uppgift vilket underlättade.

Jag tror att det obekväma satt i att bli iakttagen, en känsla som säkert förstärktes av att ytan jag befann mig på var så öppen och tom, jag var exponerad. Avsaknaden av rumslighet och anledningar eller tydliga motiv att vistas där gjorde att jag förutsatte att andra skulle tycka att det var märkligt att jag var där. Jag tror att jag var förinställd på detta och därför upptog självmedvetenheten stor plats. För att kunna fokusera på det jag skulle göra brukade jag ha hörlurar i öronen, lyssna på pod

Pallar med markbetongplattor som tillkom i anslutning till platsen i mars.

200322

och ibland prata i telefon. En gång hade jag sällskap med mig och då var arbetet avsevärt mycket lättare. Ibland låtsades jag att jag visste vad jag höll på med och struntade i att någon såg mig. Jag försökte utstråla någon slags målmedvetenhet. Och ibland accepterade jag bara känslan, och gjorde vad jag skulle fast det kändes pinsamt.

Jag har funderat en del kring vad oron bestod i. Kanske var det att någon skulle avbryta mig, fråga vad jag gjorde eller ifrågasätta mig. Men mest tror jag att det handlade om att det var ovant att göra något pinsamt. Ganska ofta stod jag och väntade (jag var också väldigt självmedveten kring hur jag såg ut eller uppfattades när stod och väntade) tills att människor som befann sig kring platsen skulle skin-gras och gå därifrån innan jag kunde göra det jag skulle. Det värsta var när någon satt i en bil och väntade och på så sätt kunde se mig under hela den tid, ofta en kvart, jag var där. Det tog också emot extra mycket när det var många byggarbetare i rörelse eller om det var fint väder, lunchtid eller sent på eftermiddag och därför många som rörde sig ute. Ofta avslutade jag mina dagboksanteckningar med att det kändes skönt att gå ifrån platsen.

Ett annat tema som återkom i dagboken var hur glad jag var över minsta resultat och gensvar jag tyckte mig se på platsen. När jag å andra sidan inte fick något gensvar kändes det som att arbetet var meningslöst. På så vis har jag varit väldigt beroende av resultat. Det har varit min inspiration som jag ständigt byggt vidare på. Som jag nämnt innan tror jag att gensvaret jag fick vässade min uppmärksamhet; att jag med tiden kunde se mening och intention i fler och fler detaljer.

En faktor som jag tror påverkat mitt arbete mycket är att jag är en intryckskänslig person som tar tid på mig att greppa och ta in ett rum. Min uppfattningsförmåga begränsas om jag blir stressad. I början av av projektet var jag på platsen kortare tid, ville skynda mig att bli klar. Jag försökte efter hand aktivt tänka på att hålla mig kvar lite längre, för att min obekväma känsla inte skulle göra att jag missade viktiga detaljer. Ibland började jag besöket med att samla ihop mig, tänka igenom vad jag skulle göra och i vilken ordning. Oftast började jag med att dokumentera, sedan fotografera och göra min aktivitet. Jag ville vara mentalt förberedd men samtidigt spontan. Ibland behövde jag stanna kvar på platsen en tid för att komma på vad som var rätt beslut. Ibland skyndade jag mig på grund av vädret, att det var kallt eller regnigt. Men det var mest i början av projektet.

Ju längre projektet pågick desto svårare blev det att dokumentera det jag gjorde. Aktiviteterna var inte alltid så tydliga ("jag gjorde A och så hände B") och ibland flätades de in i varandra då de pågick parallellt. Jag försökte ofta tänka på arbetet som en linjär kronologisk process men det blev allt annat än det. Arbetet är en summa sekvenser av händelser som kan vara följder av varandra men också av helt andra omständigheter. Jag fick jobba med att acceptera att jag inte hade kontroll över det som hände (att det kanske inte hade mening) och det var ju heller inte meningen att jag skulle ha det. Detta arbete blev en övning i att ta saker som de kom.

Mina reflektioner

Detta avsnitt utgör rapportens avslutning och ämnar ge svar på de frågor som jag ställde mig i arbetets början. Avsnittet innehåller mina reflektioner kring min metod, både litteraturstudien och fallstudien, samt övergripande reflektioner kring att arbeta praktiskt och platsspecifikt med gestaltning samt vilken roll och betydelse de vaga platserna kan ha för människor i dagens förtätade stad.

Min plats i fallstudien, fotograferad från Google Streetview. Husen med byggställningar framför är idag färdigställda.

Jag svarar på mina frågor

Mitt syfte med detta projekt har varit att sätta ljus på vilken betydelse vaga platser kan ha som vistelsemiljö för människor i städer och om det går att få fram ytterligare kvaliteter i dem genom att aktivera dem med hjälp av små materiella insatser. Jag har undersökt detta genom att arbeta praktiskt med gestaltning (vilket var mitt mål i projektet) men också genom en överblickande litteraturstudie för att kunna svara på mina huvudfrågor:

Vilken potential finns inneboende i den vaga platsen? Vilken roll kan den spela i stadsmiljön?

Är det möjligt för mig att sätta igång en vag plats? Kan jag med små materiella insatser bidra till det?

I denna avslutande del av rapporten reflekterar jag kring dessa frågor.

Den vaga platsens potential

I forma av min fallstudie av platsen i Norra Sorgenfri har jag ett verkligt exempel,

på en vag plats hos vilken jag försökt identifiera potential samt sätta igång, att dra erfarenheter ur.

Mitt första intryck av platsen jag arbetade med var att den kändes underordnad sin omgivning, mindre viktig än byggnaderna runtom, och att den sällan användes. Den begränsade användning jag kunde skönja var som **passage** eller gångväg men också att det var ett ställe att slänga skräp på. På så vis skulle man kunna se den som en slags marginell plats, så som jag beskrev i litteraturdelen¹. På ett platsbesök i januari hittade jag hylsor från förbrukade nyårsmällare, rester efter firande. Kontinuerligt fann jag även cigarettfimpar, och även om jag aldrig såg någon stå och röka på platsen tänker jag att den varit just **en plats att röka på**. Det fanns alltså redan från projektets början en viss grad av användning på platsen, en viss del av dess potential var på så vis redan förvaltnad. Signalobjekt i form av skräp vittnade om denna aktivitet.

Jag tänker att platsen också kan ha en inneboende potential i att vara "tom"; en icke-aktiv yta i den intrycksintensiva föränderliga miljön i kvarteret. I pågående byggarbete ett **visuellt andhål**, en vila för ögat.

¹ Se avsnitt *Det marginella gömstället*, s 21.

I fallstudien tyckte jag mig också se en **scenisk kvalitet** hos platsen; något jag drog nytta av och fick bekräftat ifrån den andra inringande fasen av fallstudien när jag koncentrerade mig på att arbeta i bara den södra delen av platsen. Människor rörde sig runtom på båda sidor av denna zon, så att den hamnade i blickfånget. På så sätt blev den till en liten scen för mig i mitt arbete, en plats där mina signalobjekt framträdde.

En annan potential som jag identifierat hos platsen är att vara en **alternativ lekmiljö**. Jag såg vid flertalet platsbesök barn leka både på och kring min plats men även i andra delar av kvarteret där den låg. En del äldre barn lekte själva i närheten av platsen, spelade exempelvis fotboll, medan yngre barn ofta passerade platsen i sällskap av en vuxen, stannade till och lekte med något objekt eller klättrade på något större element såsom trappan till byggbaracken, parkeringsracket eller en lastpall. Platsen har på så sätt potential som utrymme för lek. Eventuellt bidrog jag till att stärka denna kvalitet genom att jag adderade nya inslag och en möjlighet till upptäckande.

Sätta igång med små medel

Att svara på frågan om huruvida jag kunde sätta igång platsen är svårt. I relation till begreppet *loose space* går det att svara ganska enkelt; eftersom jag själv varit där och interagerat har jag satt igång platsen bara genom **min egen aktivitet**. Jag hade egentligen inte behövt få något gensvar av andra människor för att sätta igång platsen, om jag ska förhålla mig strikt till definitionen av *loose space*. Under processen har jag sett mer på att starta igång som i att knuffa igång en sekvens av händelser, som involverar fler människor och på så sätt aktivera platsen. Jag hoppades få människor att använda den, att jag skulle starta ett händelseförlopp som sedan kunde hålla igång även utan min medverkan. Det kunde fortsätta av sig självt. Om det blev så kan jag inte svara säkert på. Däremot gjorde jag aktiviteter som gav gensvar ända fram till sista platsbesöket. Men jag vet inte om det kommer fortsätta hända något med objekten nu när jag slutat flytta dem eller lägga dit nya. Min tanke är att fortsätta gå förbi platsen och titta framöver, även när projektet är slut. Det är svårt att säga något om de varaktiga effekterna av projektet; det som jag säkrare kan säga är att platsen i alla fall varit igång under tiden för mitt projekt.

Jag valde att se om jag kunde få igång platsen med små materiella insatser. Jag såg på det dels som att jag valde lättillgängliga, billiga och enkla objekt, som var fysiskt små men också anspråkslösa, vaga och subtila. Jag utgick från stenar på platsen

och bearbetade dem genom att ge dem färg. Jag lade dit träbitar, kork, baljor och lådor. Ibland tillförde jag inte ens något utan bara flyttade det som redan fanns där. Jag tyckte mig se **gensvar på i princip alla olika objekt** (vilket borde tyda på att människor aktiverat sig där) men den stora upplevelsen av att något hände, att platsen kom igång fick jag när jag placerade stenarna på parkeringsracket². Då uppstod en mer aktiv och tydlig typ av gensvar.

Det jag tyckt mig se under arbetet är att objekt kan bli lockande i kontrast till något annat. Det kan uppstå en laddning när objekt är på "fel" plats. Objektets relation till den kontext den befinner sig i påverkar hur attraktivt det blir för människans uppmärksamhet. Jag ställde bland annat askkoppar på platsen. Det finns mängder av dem på loppis, antagligen för att ingen använder det längre. Men när någon hittade min askkopp på platsen blev det tilltalande nog för att den skulle ta med sig den därifrån. Det försvann även rosa och gula stenar, träbitar och vinkorkar. Varje gång jag lade dit något försvann saker av den objektstypen. Jag tror att det säger något om hur viktig **relationen mellan objekt och kontext** är för att fånga människors uppmärksamhet, jag tror att relationen var viktigare än exakt vilket objekt i sig som jag använde. Det viktigaste var att det fanns objekt där.

Att ta med sig något kan också vara ett sätt att knyta sig till en plats. Genom att ta med sig ett objekt från en plats kan man relatera till platsen, minnas eller påminnas om den genom objektet. Platsen kan alltså ha **satts igång i form av en mental process** hos människor som aktiverat sig där. Det kan också vara ett sätt som mina (ibland märkliga) aktiviteter har bidragit till att sätta igång platsen på.

Mina tankar kring metod

Fallstudie

Min metod i fallstudien bestod i huvudsak av det jag kallar aktiviteter, en slags praktiska ingrepp där jag laborerade med olika signalobjekt. Jag valde detta angreppssätt av skälet att jag själv tror och upplever att interaktion med objekt (att man använder dem eller tar med sig dem från en plats) befäster en plats i minnet och bidrar till att skapa en relation till den. Något som Franck och Stevens också menar bidrar till *loose space*; att det finns lösa element att appropriera³. Jag

2 med aktivitet #4 *Stenar på racket* i den inringande fasen, se s 48.

3 se avsnitt *Aktiviteter som sätter igång*, s 18.

Stenbög som tillkommit av slump eller med intention? Foto från platsen i fallstudien.

utgick från Franck och Stevens resonemang om vad som gör "space loose" som en modell för mina tankar kring det praktiska arbetet. De menar att de faktorer som avgör är dels tillgänglighet och frihet, som finns inneboende i vaga platser, men också individens egen handlingskraft och vilja att ge sig hän i en aktivitet. Detta var faktorer som jag inte kunde styra i mitt arbete. Den sista faktorn som Franck och Stevens framhöll är just de fysiska elementen. Det blev den parameter som jag kunde laborera med; mitt sätt att testa om jag kunde påverka och starta igång platsen.

Från början av mitt projekt var jag inställd på att jobba med små materiella medel, att begränsa mig till att använda mig av till storleken små objekt. Det var ett förhållningssätt som jag kämpade en del med. Mycket för att definitionen av vad som är en liten materiell insats är väldigt relativ och svår att slå fast. Men jag hade också tankar om att aktiviteterna skulle vara i en speciell ordning; att jag skulle börja litet och sedan öka på graden av intensitet och storlek om jag inte fick gensvar. Detta försvårade arbetet för mig; jag behövde samtidigt upprätthålla en kontinuitet och gå till platsen varje vecka. Därför kan det vara svårt att se en röd tråd i de aktiviteter jag valde att göra. Tempot i projektet gjorde att jag helt enkelt inte kunde fastna i att tänka för mycket på ordning och strategi kring aktiviteterna. Jag tror egentligen att det var graden av tydlighet snarare än objektens fysiska storlek som jag strävade efter att hålla låg; modesta lågmälda åtgärder. Vaghet och låg grad av instruktion i objekten var viktigare än den fysiska storleken tänker jag. Jag upplever att jag gick vilse en del i mina formuleringar kring detta under arbetets gång.

Under arbetet fick jag en idé om att jag istället skulle ha kunnat fokusera på ett objekt; om det hade gått att sätta igång en plats med hjälp av ett enda objekt. Hur skulle detta objekt ha sett ut och hur stort skulle det behöva vara för att ha kraft att befästa en plats? Jag tänker på hur statyer, fontäner och offentliga konstverk kan bli mötesplatser och samlingspunkter för människor. Att objektets dragningskraft är så stark att den blir utgångspunkt för definitionen av ett rum. Att arbeta med ett enda objekt hade också kunnat betraktas som en "liten" åtgärd. Det hade varit ett intressant och annorlunda sätt att arbeta med min uppgift på.

En tid in i fallstudien kom jag in på spåret att ha barn som målgrupp. Jag tror att det uppkom som en konsekvens av mina tidiga val av signalobjekt: de rosa och gula stenarna. Innan dess hade jag satt ut askfat som jag tänkte riktade sig mot vuxna men fick inget gensvar och kanske blev jag otålig. Jag använde mig därefter av färg och många lösa objekt av samma sort som jag i bakhuvudet tänkte kunde underbygga lek. Även höjden på räcket där jag lade stenarna tänker jag stämde

väl med ett barns proportioner; att signalobjekten syntes tydligt från ett barns ögonhöjd och var i lagom höjd att greppa med handen. Hade jag valt andra typer av signalobjekt, med ett annat tilltal, kanske jag hade fått ett annorlunda gensvar men jag tror att drogs till att arbeta med det barntillvända, för att det kändes mer sannolikt att ett barn snarare än en vuxen skulle kunna tänka sig att interagera på den plats jag arbetade med. Som jag skrev tidigare, tänkte jag att det minsta objekt som skulle engagera ett barn förmodligen var mindre än det som skulle engagera en vuxen. Mitt beslut att rikta mig mot barn har påverkat utfallet av min fallstudie, hade jag valt en annan målgrupp kunde utfallet blivit ett helt annat.

Jag ville använda mig av mångtydiga signalobjekt eftersom jag i projektet genomgående strävat efter att komma bort från det tydliga och instruerande som gestaltning kan vara. Det var viktigt för mig att inte vara för auktoritär eller att göra något manifesterande. Men auktoriteten tänker jag kom av sig själv; den kan jag aldrig ta bort helt utan bara begränsa. Cecilia von Schéele problematiserar förutom begreppsliande av vaga platser även undersökandet av dem.

"Any active interference with such a space contributes to its becoming, to the shaping of its identity."

Hon skriver att den som undersöker platsen blir färgad i sin tolkning eftersom kroppen, platsen och föreställningen om den samspelar i att skapa personens bild av platsen. Det är inte möjligt att göra en objektiv studie.⁴

Jag har utifrån detta resonemang alltså inte bara studerat min plats utan också bidragit till att forma en slags identitet hos den. Jag har motverkat dess vaga identitet. Kanske fanns det till och med aktivitet på platsen som jag fick att stanna av med mitt agerande? Jag kanske stängde av platsen med mina aktiviteter och tryckte undan någon annans känsla av möjlighet. På så sätt kan jag med projektet ha motverkat mitt eget syfte. Jag kanske inte lyckats se den vaga platsen helt för vad den är.

I egenskap av att vara den som initierade aktiviteten på platsen har jag automatiskt varit i ett "överläge". Jag har inte deltagit i platsen helt på samma villkor som den som inte visste om min intention. Ett alternativ till metod för att komma runt detta skulle kunna vara att jag enbart iakttagit istället genom att göra fallstudier på olika platser, där jag registrerat eventuella förändringar i aktivitet över tid. På så sätt hade jag helt plockat bort min egen aktiva medverkan. Det vore mindre auktoritärt att studera platsers organiska utveckling. Jag tror dock att det hade krävts en

längre projekttid för att kunna göra det bra. Tid behövs för att något ska hända, om man inte vill ingripa i eller forcera fram ett resultat. Mitt svar utifrån en sådan undersökning hade nog hamnat närmare hur vaga platser verkligen fungerar i staden; hur platsens rumsliga förutsättningar samspelar med människors spontana användning. Den aktivitet som uppkom i mitt projekt tänker jag kan ses som ett slags semi-spontan beteende; kanske hade ingenting hänt där om jag inte gjort mina aktiviteter. Det kanske vore det ett mer ärligt svar.

De slutsatser och upptäckter jag gjorde, det gensvar jag tyckte mig se, är mina egna tolkningar av det som hände. Jag inser att jag betraktat platsen och de olika händelserna utifrån det perspektiv jag antagit i arbetet; att se en plats potential och sträva efter aktivitet. Det är alltså möjligt att jag i objektens förflyttningar sett gensvar och intention kanske för att jag själv letade mening i mitt arbete.⁵ Mina tolkningar präglades av de förutsättningar jag satte upp i projektet.

Litteraturstudie

De begrepp jag använt mig av, *terrain vague* och *loose space*, kommer båda från kontexter där man ser på den vaga platsen och människors spontana beteende med möjlighetsorienterad blick. Mitt incitament till att välja just detta perspektiv är dels att det väcker min nyfikenhet men också för att jag tänker att det kan finnas stora lärdomar som gestaltare i att se på människor när de får agera fritt; i det spontana kan vi lära oss saker att ta med in i gestaltning och planering. Mitt sikte har alltså också varit att betrakta vaga platsen utifrån mening och funktion. Hade jag letat efter det meningslösa, hur lite dessa platser används i jämförelse med andra, hade jag förmodligen också kunnat hitta tecken på aktivitetslöshet och på så vis kunnat argumentera mot dessa platser.

Min möjlighetsorienterade hållning till vaga platser kommer också i från att jag har funderat mycket över förtätning av städer som ideal och nödvändig utväg till att klara av trycket från allt fler invånare. Jag har funderat på vad det verkligen innebär att vara omgiven av gestaltad, uttänkt och tydligt funktionell miljö. Miljöer som instruerar och påverkar vårt beteende. Förtätning upplever jag som ett så pass tydligt rådande ideal att det är lämpligt att emellanåt fundera över dess konsekvenser- vad kan vi förlora om vi tar bort de operfekta och inte så effektiva eller uppstyrd delarna i staden? Jag tänker att vaga platser kan stå som

⁵ Jag skriver om detta i avsnittet om *Dagboken*, se s 65.

representanter för dessa aspekter i stadsmiljön.

Samtidigt har det varit viktigt för mig att inte romantisera vaga platser eftersom de kan vara källor till otrygghet. När vaga platser upplevs skräpiga eller farliga kan de tolkas som bristande ansvar från stadens sida; att platser i ens närhet inte tas om hand kan ge intryck av att de inte är prioriterade och på så vis också att man själv inte är viktig. Förlängningen kan då bli att självbilden försämras om ens närmiljö utgörs av många sådana platser.

En vag plats är inte heller automatiskt en demokratisk plats för att man säger att den är ledig eller tom. Det kan vara en plats där *vissa* människor känner frihet. Men det finns också andra faktorer som troligtvis är med och styr den här känslan av frihet, som vårt kön eller vilken grupp i samhället vi tillhör. Människor som känner oro upplever troligtvis inte frihet i relation till den här typen av miljöer och kommer följaktligen inte att använda dem. Man kan inte bara motivera vaga platsers existens urskillningslöst med argumentet att de är demokratiska tillgängliga platser, jag tycker att det är en komplexare diskussion än så. I mitt arbete har jag avgränsat mig att inte gå djupare på de politiska aspekterna av detta ämne, men det är en infallsvinkel som skulle kunnat utgöra en ytterligare dimension till arbetet.

Mina övergripande tankar

Ett lågmält förhållningssätt

En aspekt som jag berörde i litteraturstudien är den om arkitektur och stadsplanering som ordningssträvande praktiker.⁶ Att det är självskrivet att det finns ett mått av makt och auktoritet i att skapa landskapsarkitektur, arkitektur och planer för städers utveckling eftersom det innebär beslut om våra offentliga rum; hur de ska se ut, användas och utvecklas över tid. Jag tänker på det som makt att ge rum identitet.

I mitt arbete ville jag undersöka ett annat sätt att arbeta med landskapsarkitektur; närmare platsen med fokus på att *se* dess identitet snarare än att *ge* den identitet. Jag ville undersöka om jag kunde arbeta lågmält och på ett inte så manifesterande sätt. Jag ville inte komma med en tydlig lösning eller ett gestaltungsförslag, inte se platsen som ett problem som skulle lösas.

Jag tror att det praktiska arbetet jag gjorde hjälpte mig till en större förståelse för hur stor skillnad det är mellan en bild av en plats (ritning) och verkligheten. Det var en viktig erfarenhet bara i sig; glappet mellan uppifrån- och inifrånperspektiv. Arbetet har inneburit ett vandrande mellan perspektivet att vara den som använder staden och vad det kan vara att ordna staden. Vaga platser har för mig en slags vibration eftersom de blottar och förkroppsligar just krocken mellan den upplevda omedelbara identiteten och den skapade identiteten. De är platser utan skapad identitet. Det har gett mig nya insikter och tankar om vad gestaltning är för något.

I ett större perspektiv skulle man kunna betrakta mitt projekt som en förstudie för gestaltning; att det var ett sätt att undersöka och hämta information från platsen som sedan skulle kunna vara material till en analys. Att befinna sig på platsen och iakta, testa att ingripa och på så sätt förstå dess rumsliga struktur och människors beteenden och rörelsemönster. Om man gör det återkommande under en längre period kunde det skapa ett grundläggande material att vidare kunna bygga ett gestaltungsförslag på.

Jag tänker också att en liknande praktisk metod skulle kunna användas för att testa olika alternativ till utformning av en plats. Man skulle kunna använda praktiskt arbete som förarbete eller som en slags mellan användning. Jag tänker att det gäller främst tidsrumsliga glapp, platser (som den jag arbetade med) som redan är inkluderade i en process av omvandling. Genom att arbeta med tillfälliga aktiviteter och/eller gestaltningselement skulle man kunna testa vad som fungerar eller inte fungerar på en plats. Det blir ett sätt att testa sin gestaltning i skala 1:1 med "provisoriska" material och objekt, under en period för att sedan utvärdera och justera förslaget och på så vis kunna skapa en långsiktigt hållbar gestaltning. Det skulle dessutom bli ett sätt att förankra förändringar hos boende och användare av platsen genom att införa förändringarna successivt i olika steg. En öppenhet inför åsikter och problem kunde minska risken för missnöje i stadsomvandlingsprocesser. Samtidigt får man nytta av platserna i perioder av "väntan"; de blir till glädje för människor även genom en byggprocess.

Men jag tänker också att det ibland kanske kan vara rätt att göra ingenting med vaga platser, att låta dem bara få vara det de är. Kanske borde en del av dem fredas; tillåtas vara oreglerade. Som en slags reservat där man från stadens håll (uppifrån) inte ingriper; att ha ansatsen att respektera att platserna är omtyckta och använda i egenskap av det de är utan att styra eller vidareutveckla dem. Att nöja sig och fortsätta låta människor agera fritt. Det finns något motsägelsefullt i att ge sig in i

att designa användning som i sig självt är spontan.

*"The spontaneity and casualness of use make the qualities of found spaces difficult to translate into principles for designed spaces."*⁷

Solà-Morales nämner också kort arkitekturens roll i relation till de vaga platserna och det som försiggår där; han menar att arkitektur kan hantera dessa platser utan att bli ett aggressivt maktinstrument som tvingar sig på med abstrakta föreställningar om platsen. Detta genom att ta stor hänsyn till platsens kontinuitet i form av flöden, energier och rytmer som tidens gång och platsens gränsers försvinnande gett förutsättningar åt.⁸

Solà-Morales är ganska abstrakt i sin beskrivning men jag tolkar det som att om man respekterar det liv och innehåll som platsen fått med tidens gång så kan man, som gestaltare, ingripa i dess process utan att det blir som att man raderar ut platsen och gör om den till något nytt. Att man kan gestalta på en vag plats med

7 L. G. Rivlin, *Found Space: Freedom of choice in public life*, 2007, s 52.

8 Solà-Morales, *Terrain Vague*, 1995, s 29-30.

Under perioden för fallstudien fick jag uppleva platsen i många olika väder. Här i snöblandat regn.

respekt för den genom att bygga vidare på dess karaktär, en lågmäld hållning.

Det för mig in på de återkommande tankar jag haft under arbetet kring hur tätt plats och tid hör samman. Jag har fått en koncentrerad praktisk erfarenhet av att förstå en plats som en process. Ju mer tid jag lade på platsen i min fallstudie desto mer information kunde jag läsa ut ur den. Det var ett sätt att förstå platsen med min kropp, årstiderna och vädrets växlingar. Men det har också varit ett sätt att förstå platsen som ett nu, när landskapsarkitekturen ofta hanterar ett sen.

Den vaga platsens betydelse i staden

Det kan vara så att vaga platser fyller funktioner som inte helt går att tänka ut eller fånga in så lätt. Kanske är det ett värde i sig att de existerar som en hoppfull möjlighet, en potential att bli någonting.

Under mitt projekt (både i det jag läst och i min fallstudie) tycker jag mig se några olika skäl eller drivkrafter som verkar få människor att söka sig till den vaga platsen i staden. Jag tänker att det finns anledning att dröja kvar vid detta eftersom det kan berätta för oss om hur både människor, vaga platser och städer fungerar. Dels verkar vaga platser vara en tillflykt för de människor som inte upplever sig rymmas i stadens mer tydligt definierade rum; det är platser där man gömmer sig själv eller ett beteende.⁹ Vaga platser kan vara viktiga inslag i stadsmiljön för människor som inte upplever att de passar in i stadens normer helt enkelt.

Det verkar också vara en tillflykt för dem som ser stadens intensitet som något krävande av olika anledningar, vaga platser blir då ett mentalt vilsamt alternativ. Vaga platser kan alltså fungera som andhål och visuellt lugna inslag i stadsmiljön. Där det är mindre händelserikt, eller iallafall en annan typ av händelser.

En annan anledning att söka sig till vaga platser är för upptäckande.¹⁰ Här verkar det vara en längtan efter det okända; att upptäcka något man inte vet vad det är men också att få uppleva något bortom vardagens gränser, bortom det förutsägbara. Jag tror att den här typen av vaga platser därför kan vara viktiga inslag i stadsmiljön ur ett barns perspektiv. *Harappa*-begreppet, tror jag kan vara en nyckel till att förstå vaga platsers betydelse. Som fria fält, vilda fält. Fritt fram att utforska och upptäcka utan rumsliga begränsningar.

9 se avsnitt *Det marginella gömstället*, s 21.

10 se avsnitt *Ett öppet fält*, s 22.

Häriifrån är det för mig inte en främmande tanke att diskutera vaga platser i relation till natur. Jag har under arbetet funderat på om vaga platser kanske fungerar som ett substitut för naturområden i våra städer. Kan man se dem som en ny slags natur? Om man betraktar natur som något av människan orört.¹¹ Jag tänker i detta fall på natur som en miljö som inte skapats eller formats av människan.

De anledningar att söka sig till vaga platser som jag kunnat se, tycker jag på många vis påminner om hur människor vanligen beskriver att de relaterar till naturen. Naturen fungerar antagligen också som en tillflykt (från staden) för vila och kravlätnad men blir också en plats för upptäckande och spänning. En plats där inslag av det oreglerade och föränderliga uppenbarar sig. Naturen kan erbjuda frihet; man kan själv manipulera miljöer, skapa eller upptäcka egna små rum. Frihetskänsla kan också tänkas bestå i en önskan om kravlätnad från omgivningen. Jag tänker på det välanvända uttrycket "naturen ställer inga krav". Patrick Barron skriver såhär om *terrain vague*:

*"A new variety of countryside where one breaths an air of urban solitude"*¹²

Han beskriver vaga platser som en typ av miljö som närmar sig landsbygd till sin karaktär. Han antyder att det i dem finns andrum och stillhet, möjlighet att få vara ensam i stadens brus och intensitet.

Även Arkitekturkollektivet Stalker beskriver *terrain vague* på ett liknande sätt.

*"spaces of confrontation and contamination between the organic and inorganic, between nature and artifice"*¹³

De verkar mena att *terrain vague* utgör överlappningar mellan det organiska och det icke-organiska, mellan naturen och det artificiella. De gör skillnad på det av människan skapade och det som sker av sig själv. Jag tolkar det som en miljö som skulle kunna positionera sig någonstans mellan stad och natur, som en ny egen kategori. Kanske har de vaga platserna i dagens städer blivit för människan en ny slags natur?

11 SAOB definierar bl a ordet natur utifrån aspekten: "ofta ss. generell beteckning för de delar av jordens yta som icke upptagas av bebyggelse o. dyl. l. för den fysiska verklighet (inom ett visst område) som icke är människovärk"

12 P Barron, *Introduction- At the Edge of the Pale**, 2014, s 7.

13 Ibid., s 2. (P Barron refererar till Arkitekturkollektivet Stalkers manifest)

Naturens kvaliteter i staden, en ny typ av plats?

Till sist

I mitt arbete har jag lyckats identifiera potential hos vaga platser i form av olika funktioner de kan ha i stadslandskapet. De kan vara passager och genvägar, agera länkar mellan stadens mer definierade rum. De kan också vara platser för människor och beteenden som inte ryms någon annanstans; platser dit de som inte uppfyller normerna i övriga staden söker sig. Vaga platser kan också bli till scener för uttryck av det konstnärliga, politiska och av människors identitet. Men de är också upptäckandets rum, platser som kan fungera som alternativa lekmiljöer. Kanske är de för en del människor bara visuella andhål, vilsamma mellanrum för blicken i en annars intryckstät miljö. Något att betrakta. Eller så ligger deras potential just i att vara orörda, i att de utgör en möjlighet till att ta i anspråk.

Det går att sätta igång vaga platser genom aktiviteter. Förutom platsens tillgänglighet och valfrihet, krävs också människors egna handlingskraft. Även objekt att appropriera behövs. I mitt arbete har jag försökt sätta igång en plats med hjälp av små objekt. Nästan alla objekt jag använde mig av gav gensvar. Min erfarenhet var att människors benägenhet till interaktion handlade mindre om objektets storlek eller sort och desto mer om dess relation till platsen. Jag fann att objektets förmåga att kontrastera mot sin omgivning var viktig. Även dess placering i höjdlägg och grad av synlighet spelade in. Jag tror också att spåren av andra människors aktivitet på en plats inverkar på människors benägenhet att ta objekten och därigenom platsen i anspråk.

Genom att försöka sätta igång en plats medverkar man i produktionen av dess identitet. Med kontinuitet och respekt för den vaga platsers redan etablerade struktur tror jag att man kan skulle kunna utveckla användningen av dem och samtidigt förvalta kvaliteter och aktiviteter som redan pågår där. Dessa vaga platser kan användas till förstudier i full skala av framtida gestaltning med hjälp av provisoriska material. Man skulle på så vis kunna dra nytta av platsernas föränderliga karaktär genom att testa olika typer av användning och utformning. Det skulle göra dem användbara genom förtätningsprocesser då de väntar på eventuell ny form.

Det kan också finnas värde i att låta de vaga platserna vara. Kanske är det otydliga och oordnade en kvalitet att förvalta. Genom att dessa platser tillåts vara som de är, kanske de ger ett värde inte helt olik det naturen har för oss människor.

Den vaga platsen kan vara kravlös, hoppfull och fri. Men utgör också något skrämmande, obehagligt och stökigt. Kanske är dessa platser inte det ena eller det andra utan intressanta eftersom de är båda delar; de rymmer en motsättning.

Litteraturförteckning

P Barron, *Introduction- At the Edge of the Pale*, I: Terrain Vague- Interstices at the Edge of the Pale, red P Barron & M Mariani, Routledge, New York, 2014.

F Careri, *Transurbance*, I: Terrain Vague- Interstices at the Edge of the Pale, red P Barron & M Mariani, Routledge, New York, 2014.

K Cupers & M Miessen, *Spaces of Uncertainty*, Verlag Müller+Busmann, Wuppertal, 2002.

K Davidsson, "Invigning av Konsthögskolans nya lokaler", Skånska Dagbladet, 2018-09-03. Tillgänglig via: <https://www.skd.se/2018/09/03/invigning-av-konsthogskolans-nya-lokaler/>

K Franck & Q Stevens, *Tying Down Loose Space*, I: Loose Space- Possibility and Diversity in Urban Life, red K Franck & Q Stevens, Routledge, New York, 2007.

M Jonas & H Rahmann, *Void Potential: Spatial Dynamics and Cultural Manifestations of Residual Spaces*, I: Terrain Vague- Interstices at the Edge of the Pale, red P Barron & M Mariani, Routledge, New York, 2014.

Malmö Stad, Kv Spårvägen, 2016-08-23. Tillgänglig via: <https://malmo.se/Service/Var-stad-och-var-omgivning/Stadsplanering-och-strategier/Stadsutvecklingsomraden/Sorgenfri/Delkvarter-i-Sorgenfri/Kv-Sparvagen.html>

Malmö Stad, Vision av utbyggnadsområdet, 2017-01-20. Tillgänglig via: <https://malmo.se/Service/Var-stad-och-var-omgivning/Stadsplanering-och-strategier/Stadsutvecklingsomraden/Sorgenfri/Vision-av-utbyggnadsområdet.html>

Malmö stadsbyggnadskontor, *Norra Sorgenfri Planprogram*, Malmö, 2008. Tillgänglig via: <https://malmo.se/Service/Var-stad-och-var-omgivning/Stadsplanering-och-strategier/Stadsutvecklingsomraden/Sorgenfri/Vision-av-utbyggnadsområdet.html>

Malmö stadsbyggnadskontor, *Vision Norra Sorgenfri- Inför omvandling och planarbete*, Malmö, 2006. Tillgänglig via: <https://malmo.se/Service/Var-stad-och-var-omgivning/Stadsplanering-och-strategier/Stadsutvecklingsomraden/Sorgenfri/Vision-av-utbyggnadsområdet.html>

L G. Rivlin, *Found Space: Freedom of choice in public life*, I: Loose Space- Possibility and Diversity in Urban Life, red K Franck & Q Stevens, Routledge, New York, 2007.

C von Schéele, *The Void- Urban wasteland as political space*, Lunds universitet, Lund, 2016.

O Schlyter, *Norra Sorgenfri- Kulturhistoriskt underlag inför planprogram*, Enheten för kulturmiljövård Malmö Stad, Malmö, 2006.

I de Solà-Morales, *Terrain Vague*, 1995. I: Terrain Vague- Interstices at the Edge of the Pale, red P Barron & M Mariani, Routledge, New York, 2014.

